VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

20e jaargang
nummer 6
Juni 2020

KERKBEHEER

Beheer-perspectief centrale gemeenten met wijkgemeenten

Naast elkaar bestaande bewegingen bij elkaar houden

Bureau Buitenland Kerkbeheer: Frankrijk

Gunstige rentetarieven voor uw lening?

SKG

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben dit al ervaren en hebben hun financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht.

Bij SKG kunt u terecht voor:

- **een nieuwe financiering**
- **oversluiten huidige financiering**
- **passend advies voor uw kerkelijke gemeente**

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

het geluidBuro

de specialist voor de juiste akoestiek in uw kerk

van hoogevest architecten

bureau voor architectuur en restauratie

bureau voor consultancy

bureau voor architectuurhistorie kariatiden

Links de Zuiderkerk in Enkhuizen met een nieuw ontworpen kerkcentrum. Rechts de Sint-Joriskerk in Amersfoort met nieuw ingebouwd meubel.

meer info op www.vanhoogevest.nl

Foto's Frank Hanswijk

INHOUD

Voorzitterskolom | Thuis	5
Agenda	6
Kalender voor kerkrentmeesters	6
Beheer-perspectief centrale gemeenten met wijkgemeenten	7
Zelfstandig in de wijk, gemeenschappelijk in de samenwerking	10
Kerkordelijke eenheid, maar feitelijk drie aparte eenheden	12
Centraal en professioneel geleid	14
Opinie | Dubieuze debiteuren	16
Naast elkaar bestaande bewegingen bij elkaar houden	17
In dienste van de kerk | Jan Dubbeldam	19
Vraag van de kerkrentmeester	20
Maandelijkse cartoon	21
De orgelbank	21
VKB Partner | 2Select Fonsenwerving	22
VKB Partner | Givt	23
VKB Vrouw | Marloes Nicolai-Hagemans	25
Bureau Buitenland Kerkbeheer: Frankrijk	26
Recensie | 'Geordineerd ambt' de oplossing?	30
Contributie en abonnementsgeld 2020	33
Kerken delen. De Samaritaan, Rotterdam	34
Actueel	37
Flitsen uit 100 jaar VKB (15)	38
Flitsen uit 100 jaar VKB (16)	40
Koninklijke nderscheidingen	42

Solidariteit: het geheel is meer dan de som van de delen

Het thema van deze maand lijkt in eerste instantie vooral interessant voor kerkrentmeesters in gemeenten met wijkgemeenten (trouwens, getalsmatig best een grote groep). Toch zouden ook kerkrentmeesters in kleinere zelfstandige gemeenten kunnen nadenken over toekomstige vormen van samenwerking met naburige gemeenten, en in hoeverre een wijkgemeentemodel dan als voorbeeld kan dienen. Samenwerken maakt dingen mogelijk die anders niet zouden kunnen: de voortdurend nabije aanwezigheid van het werken van de kerk.

In het meinummer van Kerkbeheer werd (in het artikel over de Zweedse kerk) het begrip *utjämning* geïntroduceerd: solidariteit met minder daadkrachtige gemeenten door overheveling van geldelijke middelen. In veel gemeenten met wijkgemeenten is dat de gangbare praktijk. Maar geld is vaak nog minder een uitdaging dan gebrek aan menskracht. Is *utjämning* van vrijwilligersinzet dan een idee?

Bert van Rijssen
Eindredacteur

Colofon

Bestuur VKB
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, voorzitter
G. Koffeman, Oudewater, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
Drs. R. Buddenberg, Zoetermeer, lid

Ereleden
D.G. Bijl, drs. G. van Soest en Mr. P.A. de Lange

Redactie
J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, E. van Rijssen, eindredacteur, W. Hukom, N.J.M. de Jong en N. Breukhoven

Redactieraad
Mr. P. van den Boogaart, voorzitter, J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen en M. Nieboer

VKB Bureau
Vrieseweg 82,
3311 NX Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie
Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen
Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 30,30 per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 28,30 per abonnement en 11 en meer abonnementen € 26,25 per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 33,35 per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 9 procent btw. ISSN 1568-8712. Abonnementen lopen van 1 april t/m 31 maart. Opzegging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de afloopdatum. Er verschijnen 10 nummers per jaar (juli/ augustus en november/ december zijn gecombineerde nummers).

Oplage & druk
5.500 ex. © juni 2020 - Verloop drukkerij

Foto omslag
iStock

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.
Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overal waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;

- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;

- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

ZETTEX
STICK WITH US
EERLIJKE PRODUCTEN TEGEN EEN EERLIJKE PRIJS

Dispenser Holder + Touchless Dispenser: € 175
Navulling Handgel 1L: 5,70
Bio Clean Hygiene Spray 1L: € 5,50
6 White Paper Rolls: € 32

T +31 (0)888-93 88 39 | E sales@zettex.com | www.zettex.com

Vragen over kerkbeheer?
Neem eens een kijkje in de kennisbank op onze website.
▶ www.kerkrentmeester.nl/kennisbank/
Mensen Gebouwen Geld Organisatie

TOINE DAELMANS
LUIDKLOKKEN & TORENUURWERKEN
Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

Thuis

Wat heeft die term 'thuis' in deze periode van *lock down* en quarantaine een bijzondere en relevante betekenis gekregen. We hoorden de minister-president ons het advies – of zo u wil de opdracht – geven zo veel als mogelijk thuis te blijven, we werken thuis en de kinderen kregen en krijgen online opdrachten om thuis te werken. Plotseling bleek thuis de basis voor een periode van leven, de horizon van ons functioneren en voor velen een veilige haven als bescherming tegen dat onzichtbare, maar nadrukkelijke virus. Thuis als metafoor voor een niet gekozen, maar wel door allen gerespecteerde pas op de plaats.

Natuurlijk voelen we met elkaar de beperkingen. Ontmoeting is plotseling ingewikkeld, zo niet alleen virtueel mogelijk, vieringen worden plotseling online gehouden. En nog veel zwaarder wegend: bezoek aan zieken en ouderen is plotseling afgekapt. Offers die we weten te brengen, omdat we ons met elkaar bewust zijn van de risico's en we ons verantwoordelijk voelen voor wat ons gedrag teweeg kan brengen.

Nu we weer langzamerhand aan het opstarten zijn, lijkt die onderlinge solidariteit alweer tanende. Plotseling gaat het over de balans tussen gezondheid en economie, over de wens met name het economisch proces – en in minderen mate de onderlinge ontmoeting – weer op gang te brengen. En ja, hier en daar klinkt weliswaar het geluid: moeten we ons niet eens fundamenteel bezinnen op de wijze waarop wij de samenleving nationaal en internationaal hebben ingericht. Zouden we deze periode niet moeten gebruiken om na te denken over duurzaamheid, rechtvaardige verdeling, afhankelijkheid van groei en verdiencapaciteit. Of meer bijbels: zijn we niet gehouden juist nu verantwoord beheer van de schepping, naastenliefde centraal te stellen. En is zo'n periode van pas op de plaats niet ook een tijd van inkeer en inspiratie. Jezus keerde gesterkt door de Geest na de beproevingen tijdens veertig dagen in de woestijn terug naar Galilea (Lucas 4 vers 14).

Ook onze kerkelijke gemeenten hebben hun thuis gemist. We hebben met veel creativiteit en inzet vieringen virtueel gemaakt, onderlinge ontmoeting en pastoraat via de sociale media proberen vorm te geven, begrafenissen via *livestream* nog een beetje toegankelijk gemaakt Maar kerk zijn is toch ook samenkomen in het zo vertrouwde gebouw, elkaar en God ontmoeten, zingen en vieren. Zaken die nu nog steeds aan beperkingen onderhevig zijn. Natuurlijk zullen we – als het weer kan en verantwoord is – die draad oppakken.

Maar niets weerhoudt ons ervan om de verworvenheden die we in deze periode hebben aangeleerd te behouden en ook in de toekomst in te zetten. Als blijkt dat we groepen online weten te bereiken die we anders in de dienst niet zien, dan ligt daar ook na corona een opdracht.

In deze onvoorstelbare en moeilijke periode blijkt ondanks alle beperkingen onze vereniging ook een huis; een basis waarin ruimte is voor kerkrentmeesters om de praktische vragen die met deze crisis zijn verbonden (van anders kerkelijk organiseren tot negatieve financiële consequenties) te bespreken en neer te leggen. Het is goed te zien dat daar door vele leden gebruik van is gemaakt. Het voelt goed om als organisatie te doen wat nodig is en gevraagd wordt.

En tenslotte; hoe moeilijk deze tijd ook is. We mogen uit geloof ook kracht en perspectief putten. Andre Troost maakte onder de titel *God zal zorgen* een prachtige tekst op gezang 429 Liedboek waarvan het laatste vers dat perspectief mooi benoemt:

> "Je fluistert toch dat God zal zorgen
> ook als geen zon je tegenlacht?
> Houd dat dan vast, want hij zal morgen
> doen wat geen mens meer had verwacht:
> dan zal de aarde hemel zijn.
> dan zal het eeuwig Pasen zijn!"

AGENDA

VKB-activiteiten

Alle bijeenkomsten van de VKB tot in ieder geval 1 september zijn afgelast in verband met de coronacrisis. Dat betekent onder andere dat er geen cursussen worden gegeven en dat de voorjaarsbijeenkomsten van de Afdelingen niet doorgaan. De ledenraadsvergadering die op 6 juni zou worden gehouden is vooralsnog uitgesteld naar 12 september.

Jubileumviering VKB

Op D.V. zaterdag 21 november 2020 wordt er in de Joriskerk te Amersfoort een centrale viering met een gevarieerd programma gehouden. Zet de datum alvast in uw agenda.

Voor meer informatie zie: https://kerkrentmeester.nl/media/verwijzingen/kerkrentmeester2017/kennisbank/organisatie/JUBILEUMVIERINGUPDATE2.pdf

KALENDER

Kalender voor kerkrentmeesters

Juni:
- Controleer of de ANBI gegevens van 2019 al online gepubliceerd zijn (uiterste datum 1 juli 2020);
- Toezending door de kerkenraad van de vastgestelde jaarrekening;
- Betaling Maandnota;
- Publicatie in kerkblad over de stand van zaken van de in januari gehouden actie Kerkbalans (stand van toezeggingen, bijdragers, en dergelijke en het mogelijk te verwachten resultaat);
- Huurtarieven verhuur kerkelijke gebouwen per 1 juli aanpassen, waarover de aankondiging in april plaatsvond.

Juli/augustus
- Rappelleren van gemeenteleden die hun toezegging voor de betreffende termijn, indien die verstreken is, nog niet hebben betaal;
- Betaling Maandnota;
- Bespreking meerjaren onderhoudsplan.

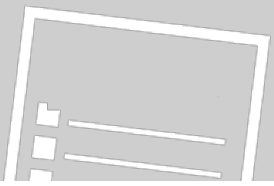

PRODUCTEN

Handleiding voor kerkrentmeesters

De *Handleiding voor kerkrentmeesters* is hét naslagwerk en voor iedereen die in dienst van de kerk bezig is met de facilitaire ondersteuning van het gemeentewerk.

De kosten voor de *Handleiding* zijn € 14,50 (inclusief btw) (VKB-ledenprijs € 13,05)

Brochure *Ruimte*

De brochure *Ruimte* is geheel vernieuwd. Het is geschreven voor iedereen die bij een kerkelijke gemeente van de Protestantse Kerk betrokken is. Het boekje wil in hoofdlijnen iets vertellen over de organisatorische kant van het kerk-zijn, althans zoals het binnen de Protestantse Kerk in Nederland is geregeld.

Ruimte wordt door colleges van kerkrentmeesters aangeboden aan bijvoorbeeld degenen die belijdenis doen of degenen die een taak in de gemeente op zich nemen, al dan niet als ambtsdrager, maar ook voor hen die al langer horen tot de gemeenschap van de plaatselijke kerkelijke gemeente kan het boekje waardevolle informatie bevatten.

De kosten voor de brochure zijn € 3,00 (inclusief btw) (VKB-ledenprijs € 2,69)

Zowel de *Handleiding* als *Ruimte* zijn te bestellen in de webshop van de VKB (www.kerkrentmeester.nl/webshop) of per e-mail via info@kerkrentmeester.nl.

Beheer-perspectief centrale gemeenten met wijkgemeenten

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

Binnen de Protestantse Kerk in Nederland zijn er ongeveer 160 gemeenten met wijkgemeenten, in de zin van de kerkorde (zie in de kerkorde: ordinantie 2-4-7 t/m 9). Hoe reilen en zeilen die en wat is hun problematiek op beheersgebied? In 2019 belegde de VKB een expertmeeting. We besteden nu in 'Kerkbeheer' aandacht aan de thematiek.

Kerkordelijke afbakening centraal-decentraal

In kerkorde ordinantie 4-6 ('Samenstelling' en 4-7 ('Arbeidsveld') wordt (onder andere) uiteengezet hoe de verhouding tussen een wijkgemeenten en de gemeente als geheel is gedacht. In ordinantie 11-3 wordt daar nog wat aan toegevoegd in verband met de kerkrentmeesters. De artikelen en ordinanties van de kerkorde en de generale regelingen kunnen altijd up to date geraadpleegd worden via de website van de Protestantse Kerk (https://www.protestantsekerk.nl/thema/kerkorde).

Met name Ordinantie 4-7-2 is een interessante tekst:

2. In een gemeente met wijkgemeenten heeft de wijkkerkenraad tot taak alle taken van de kerkenraad, die niet aan de algemene kerkenraad zijn toevertrouwd;

en heeft de algemene kerkenraad tot taak:
- *het overleg met de wijkkerkenraden over de taak en de samenwerking van de delen in het geheel van de gemeente*
- *het treffen van voorzieningen ten behoeve van de gemeente in haar geheel, waar dat nodig is om recht te doen aan de binnen de gemeente voorkomende kerkelijke verscheidenheid;*
- *de vermogensrechtelijke aangelegenheden, voor zover bepaalde aangelegenheden niet worden toevertrouwd aan de wijkkerkenraden;*
- *datgene wat te maken heeft met de rechtspositie van de predikanten en de gesalarieerde medewerkers;*

en verder alles wat de wijkkerkenraden aan de algemene kerkenraad toevertrouwen.

Vooral het subtiele verschil in de richting van toevertrouwen tussen algemene kerkenraad en wijkkerkenraden is intrigerend. Waar ligt naar het bedoelen van de kerkorde nu het zwaartepunt van beleid? Een wijkkerkenraad heeft alle taken, die niet aan de algemene kerkenraad zijn toevertrouwd, maar ten aanzien van vermogensrechtelijke aangelegenheden is het precies omgekeerd: de algemene kerkenraad heeft tot taak die te behartigen voor zover bepaalde aangelegenheden niet worden toevertrouwd aan de wijkkerkenraden.

In Ordinantie 11-3 getiteld 'Vermogensrechtelijke aangelegenheden van gemeenten met wijkgemeenten' wordt het teruggebracht tot het 'voorschrift' om per plaatselijke regeling de taakverdeling tussen college en wijkraad vast te leggen. ▶

De kerkgebouwen van de Protestantse Gemeente te Zeist

De kerkgebouwen van de Hervormde Gemeente te Zwijndrecht

Alleen centrale gemeente rechtspersoonlijkheid

Een belangrijk punt in de constellatie van een centrale gemeente met wijkgemeenten is het feit dat alleen de centrale gemeente (en diaconie) krachtens de kerkorde rechtspersoonlijkheid kent en de wijkgemeenten niet. Dus dat betekent dat zelfstandig optreden in het maatschappelijk verkeer voorbehouden is aan de bestuurders van de centrale gemeente, tenzij anderen gemandateerd zijn door die bestuurders.

Ongelijktijdige ontwikkelingen in wijkgemeenten

Ondertussen zien we dat in heel wat centrale gemeenten met wijkgemeenten de ontwikkeling per wijkgemeente fors kan verschillen waar het gaat om vitaliteit, stabiliteit, groei of krimp. Naast wijkgemeenten in eigenlijke zin (parochiële indeling van een verder tamelijk homogeen geheel aan wijkgemeenten) zien we dat in veel plaatsen en steden er modaliteitsverschillen zijn gegroeid tussen wijkgemeenten. In de wijkgemeenten ontplooit zich feitelijk het plaatselijke werken en leven van de gemeenschap van de kerk. Meer en meer ontstaan er binnen het verband van de Protestantse Kerk geprofileerde mentaliteitsgemeenten (ook binnen de bandbreedte van één modaliteit overigens), die hun bezoekers, leden en deelnemers trekken ver over zogeheten wijkgrenzen heen. Ondertussen zijn het vooral de 'gewone' wijkgemeenten in na-oorlogse opbouwwijken die fors te kampen hebben met demografische veranderingen en met krimp door de voortgaande secularisatie. Dat houdt in dat er binnen één centrale gemeente een behoorlijke ongelijktijdigheid kan ontstaan in organisatorische vitaliteit.

Organisatiemodel richting quasi-zelfstandige gemeenten

We zien centrale gemeenten zoeken naar organisatiemodellen die erop neer komen dat wijkgemeenten meer en meer als quasi-zelfstandige gemeenten worden benaderd. Daarbij ligt de integrale verantwoordelijkheid voor het beheer, zowel in termen van (meerjaren) gebouwenonderhoud, beroepingswerk, geldwerving en personeelsbeleid bij het bestuurskader van de wijkgemeente (wijkkerkenraad en wijkraad van kerkrentmeesters). Maar ondertussen kan alleen de centrale gemeente de formele werkgeversrol vervullen, is het de centrale gemeente die het beroepingswerk uitvoert, is de centrale gemeente eigenaar van de gebouwen, en is de centrale gemeente de finale vermogensbeheerder.

Hoe verhouden de ontwikkelingen zich tot het bestaande institutionele kader?

Hoe verhouden deze ontwikkelingen zich nu tot elkaar? Hoe passen ze in het bestaande institutionele kader binnen de Protestantse Kerk? Wat betekent binnengemeentelijke solidariteit (nog) bij dit soort ontwikkelingen? Bij wijkgemeenten die qua geestelijk profiel behoorlijk uiteen kunnen lopen is uitwisseling van personeel of predikanten niet zomaar te realiseren. Hoe kunnen wijkkerkrentmeesters een goed meerjarenbeleid ontwikkelen, als zij niet tegelijk zeggenschap hebben over de mogelijke aanwending van vermogen, of over afstoting, herbestemming of meervoudig gebruik van gebouwen? Hoe kan een centraal apparaat een goede stimulerende en activerende rol vervullen naar de gemeente als geheel en naar de wijkgemeenten in het bijzonder in pro-actieve zin?

Ondertussen blijven toezichthoudende of andere belanghebbende instanties (van binnen en van buiten de kerk), zoals het Classicaal College voor de Behandeling van Beheerszaken, of het Breed Moderamen van de Classicale Vergadering, de classispredikant, maar ook instanties als Autoriteit Persoonsgegevens, de Belastingdienst of de Kamer van Koophandel voor veel zaken naar gemeenten kijken op het niveau van rechtspersoonlijkheid. Of het gebeurt dat wijkgemeentebestuurders zich in het maatschappelijk verkeer gaan gedragen op een manier die feitelijk niet gedekt wordt door hun eigen kerkelijk statuut.

VKB herkent de problematiek vanuit pro-actief kerkbeheer

De VKB herkent deze problematiek in toenemende mate, daar zij inzet op een beweging binnen de kerk die moet leiden tot een meer pro-actiever benadering door lokale kerkrentmeesters. Dit betekent dat de vitaliteit en het beleid van de plaatselijke (wijk)gemeente of van de plaatselijke kerkplek in het vizier dient te zijn. Dat zal in de meeste gemeenten met wijkgemeenten het niveau van de wijkgemeenten zijn, en niet dat van de centrale gemeente. Tegelijk speelt bestuur en apparaat van een centrale gemeente wel een belangrijke rol in het vinden van kansen en het stimuleren van een pro-actieve en een vernieuwende, op vitaliteit gerichte aanpak.

Concrete knelpunten

Wij formuleren een aantal knelpunten. Misschien zijn er wel meer.

1. *Beroepingswerk en solvabiliteit*

   Beroepingswerk en solvabiliteit: hangt meteen samen

met vooruitzichten per wijkgemeenten en vermogenspositie per wijkgemeente versus die van het geheel. Bij een fors centraal vermogen, maar bij een laag vitaal perspectief in een wijk: is dan een solvabiliteitsverklaring op basis van het centrale vermogen wel een adequaat toetsingscriterium?

2. *Werktijdvermindering en personeelsbeleid*
   Werktijdvermindering, personeelsbeleid en onderscheiden 'bedrijfseconomische' ontwikkeling per wijkgemeente. Zowel voor medewerkers als voor predikanten. Formeel zijn ze verbonden aan de centrale werkgever, maar praktisch aan een wijkgemeente. In de loop van 5 à 10 jaar kunnen de ontwikkelingen per wijkgemeente – zo blijkt uit de praktijk in heel wat grotere plaatsen de laatste decennia – fors uiteen lopen, terwijl meestal personeel of predikanten op inhoudelijke gronden zomaar niet in een andere wijkgemeente aangesteld kunnen worden.
3. *Financieel beheer en opheffing en/of samenvoeging wijkgemeenten*
   Wie is op welke manier in een centrale gemeente met wijkgemeenten verantwoordelijk voor opheffing of het besluit tot samenvoeging van wijkgemeenten? Van bovenaf opleggen (centraal) of zelf tot besluit laten komen? Hoever strekt de 'solidariteit' om niet-zelfvoorzienende wijkgemeenten in stand te houden? Hoe verhoudt zich dat tot bijvoorbeeld pioniersplekken? Hoe lang mogen die mee liften op externe middelen voordat ze *self-supporting* dienen te zijn? Wie beslist dit?
4. *Vermogensvorming en -beheer*
   Centraal versus decentraal vermogensbeheer in een centrale gemeente met wijkgemeenten is een heet hangijzer. Wanneer lokale wijkgemeenten de geldwerving doen, legaten en sponsoren ontvangen, hoe verhoudt zich dat met 'oude' vermogens en met onderscheiden vermogensontwikkeling per wijk? Wie dient verantwoordelijk te zijn voor beheer en rendement?
5. *Beheer onroerend goed*
   Decentraal versus centraal beheer onroerend goed (kerkgebouwen, al dan niet monumentaal, pastorieën, kosterswoningen, vergadercentra, kantoorruimte) stelt voor diverse afbakeningsvraagstukken.
6. *Synergie en overhead*
   Decentraal versus centraal beleid rond *overhead*: als wijkkerkenraad en wijkraad van kerkrentmeesters min of meer integraal verantwoordelijk zijn geworden voor het leven en werken van de wijkgemeente, in hoeverre dient men dan gebonden te zijn aan 'verplichte winkelnering' ten aanzien van bijvoorbeeld administratieve diensten (inkoop, verzekeringen, centraal kerkkantoor, directie)? Waar komt uiteindelijk het zwaartepunt te liggen? Bepaalt een algemene kerkenraad wat decentraal mag, of bepalen de wijkkerkenraden wat centraal mag? (zie de opmerkingen naar aanleiding van Ordinantie 4-7-2 hierboven)?

Meerwaarde van het model centrale gemeente met wijkgemeenten

Uiteindelijk voert de vraagstelling naar de vraag: als binnen heel wat centrale gemeenten feitelijk de wijkgemeenten meer en meer zich als quasi-zelfstandige eenheden manifesteren, wat voegt dan eigenlijk een centrale gemeente toe? Waarom zou er gestreefd worden naar verdere fusies? Waarom zouden we niet aan de-fuseren doen, zodat ook elke zelfstandige eenheid die geacht wordt beleid te maken en beheer daarop af te stemmen, rechtspersoonlijkheid krijgt?

Wat is vandaag de meerwaarde om heel verschillende wijkgemeenten (zowel in profiel als in vitaliteitsontwikkeling) in één rechtspersoonlijk verband te besturen? Schaalgrootte dient te maken te hebben met synergievoordelen, dan wel met onderlinge inspiratie en stimulering. Zijn die erop het vlak van vermogensbeheer? Dienstverlening? Tijdelijke solidariteit? Afstemming van (missionaire of diaconale) programma's – ondanks de verschillen – in de richting de gezamenlijke plaats van vestiging/stad/streek? Is het van belang voor de beeldvorming naar buiten? Zijn er toch voordelen bij een mogelijke uitwisseling van personeel of bij zelfs een gezamenlijk personeelsbestand en pastoraal en predikantenteam voor meerdere (wijk / dorps-) gemeenten?

Wezenlijk is dus dat helder moet worden gemaakt welke synergie wordt nagestreefd en welke aansturing daarbij past. En zet dat in een goede plaatselijke regeling. Ondertussen dienen bovenplaatselijk regelingen en instrumenten (denk aan FRIS bijvoorbeeld) wel voldoende faciliterend gemaakt te worden zodat die gemeenten met wijkgemeenten die het zwaartepunt van beleid en beheer bij de wijkgemeenten willen leggen, ermee uit de voeten kunnen.

De VKB wil het aankomende jaar onderzoek doen naar de diverse manieren van werken in gemeenten met wijkgemeenten en naar de plaatselijke regelingen die daarvoor zijn ontworpen, om daaruit een aantal modellen of '*best practices*' (zoals dat tegenwoordig zo fraai heet) te destilleren die anderen wellicht kunnen helpen in hun ontwikkeling op beheersmatig gebied.

De wijkindeling van de Protestantse Gemeente te Voorburg

Zelfstandig in de wijk, gemeenschappelijk in de samenwerking

In gesprek met George Hooijer, voorzitter van het college van kerkrentmeesters in Groningen

Tekst Adam van Bergeijk **Beeld** George Hooijer

Ook in Groningen (stad) houdt het virus de gemoederen aardig bezig. Hoewel er natuurlijk zaken stagneren, worden er andere initiatieven voortvarend aangepakt. Effecten zijn er ook: "We hebben vijf keer zoveel online-luisteraars," zegt George Hooijer. De heer Hooijer is voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente te Groningen, een college met zeven mensen.

De Protestantse Gemeente te Groningen (PGG) is een gemeente met vijf wijkgemeenten en zes kerkgebouwen. Verschillende identiteitsgemeenten hebben hun plaats binnen deze gemeente. De kerkgebouwen staan tijdens de corona-periode leeg. Echter, van terugloop is geen sprake. De PGG reageerde vliegensvlug op de ontwikkelingen en de overheidsmaatregelen: snel werd een communiqué verstuurd aan de wijkgemeenten met het advies om de vieringen op te schorten. Het aantal online-luisteraars steeg met factor vijf.

"Wij, als algemene kerkenraad en als college van kerkrentmeester, faciliteren."

Eigen beleidsruimte voor wijkgemeenten

Het Groningse college hanteert eerder een pragmatische dan kerkordelijke aanpak. Dat wil niet zeggen dat de kerkorde niet wordt gerespecteerd. Het pragmatisme overheerst. George Hooijer opereert daarbij niet als technische voorzitter, maar als een samenbinder. "Kerkrentmeesters uit wijkgemeenten kunnen soms denken in 'wij' en 'zij'. Dan vraag ik: wie is 'wij'? Het is per definitie niet zo dat de algemene kerkenraad beslist en wijkgemeenten volgen. Het is eerder andersom bij de PGG. Wijkgemeenten hebben maximale beleidsruimte en af en toe is het nodig dat wij, als college van kerkrentmeesters, vragen naar de financiële onderbouwing van een wens of beleidskeuze."

Faciliteren

Er is in de PGG niet teveel formeel vastgelegd. Iedere wijkgemeente heeft een eigen profiel en een hoge mate van autonomie. In de plaatselijke regeling van de PGG is de officiële passage over bevoegdheden overgenomen. Verder werkt het college van kerkrentmeesters naar praktisch bevind van zaken. "Wij, als algemene kerkenraad en als college van kerkrentmeesters, faciliteren," zegt George Hooijer.

Per wijk splitsen van inkomsten en uitgaven

"Het is van recente datum," zegt George Hooijer, "dat er in de jaarrekening en begroting wordt gesplitst naar wijkgemeente. Op deze manier is te zien hoe gemeenten financieel functioneren." Deze transparantie heeft een wijkgemeente het nodige opgeleverd: na een presentatie over de stand van zaken steeg de opbrengst uit de Actie Kerkbalans fors. En dat over twee jaren. "Het past ook heel goed bij de wijkgemeenten van de PGG," zegt Hooijer. "De grenzen van de identiteit van een wijkgemeente zijn bijna sterker dan de ruimhartig aanwezige geografische grenzen als weg, spoor en water. De betrokkenheid op de eigen wijkgemeente is hoog."

Heldere scheiding

De kosten van de activiteiten, verspreid over de kerkgebouwen, zijn volgens een helder program verdeeld. Het college van kerkrentmeesters betaalt de kosten die gemoeid zijn

George Hooijer

De Nieuwe Kerk te Groningen

met de zondagse vieringen, terwijl de wijkgemeenten zelf hun andere activiteiten (doordeweeks) bekostigen. Dat sluit ook aan bij de wens van de wijkgemeenten die zelf hun kerkelijke huishouden willen bestieren.

Zelfstandig in de wijk, samenwerking als PGG: dat is het beleid van de PGG in een notendop.

"Energie en creativiteit kunnen in een tijd van quarantaine ook het nodige opleveren."

Samen beleid maken

Aan het beleidsplan wordt volgens hetzelfde adagium gewerkt. Hooijer: "Met 60 mensen uit vijf wijkgemeenten hebben we aan draagvlak gewerkt. Niet met schrijven, maar met een buffet. Daarna had iedere geleding (zoals bijvoorbeeld wijkkerkenraad, college van kerkrentmeesters en studentenpastoraat) twee minuten de gelegenheid om een persoonlijke aftrap te geven." Een rekensom is snel gemaakt: een vliegende start is het niet. Of wel? "We hebben ons geen betere start kunnen wensen. Hoewel elke spreker die langer dan 2 minuten nodig had, tot zwijgen werd gebracht, was de stemming heel goed. Moeten we vaker doen. Iedereen waardeerde het om samen aan de slag te gaan." Het beleidsplan wordt op hoofdlijnen opgesteld en daarbij krijgen de geledingen veel ruimte.

Het vrijwilligersbeleid in de gemeente wordt ook op een gezamenlijke manier aangepakt. Werd er eerder al een vrijwilligerscode geschreven, nu zijn ook de Verklaringen Omtrent Gedrag onderwerp van gesprek. George Hooijer: "In een wijkkerkenraad zitten verschillende mensen met een achtergrond in het onderwijs en zij vinden het logisch dat er bij bepaalde functies een dergelijke verklaring nodig is. Zij helpen weer anderen met hun inzichten en ervaringen."

Solidariteit tussen wijkgemeenten

De PGG kent geen 'arme' wijkgemeente, al is er, zoals in iedere gemeente met wijkgemeenten, een verschil in draagkracht tussen de wijken. In Groningen levert dat geen discussie op; de andere wijken zijn als vanzelfsprekend solidair. "Men vindt dat een collectieve verantwoordelijkheid," zegt Hooijer.

De toekomst

Weer even terug naar het beleid. In een van de gesprekken ging het over het beeld dat men heeft van de kerk in 2030. "Dat is flink ver weg, dus dan kun je abstract zijn. Het wordt lastiger nadat je dat geformuleerd hebt. Want, waar moet je dan morgen mee starten om '2030' waar te maken? Het corona-virus heeft voor een versterkt besef gezorgd. Want, tweederde van de kerkgangers behoort tot de risicogroep. En, de grootste financiële bijdragen zijn afkomstig van 80-plussers. Dan moet je onder ogen zien dat je niet alles kunt waarmaken wat je wilt."

Wel zijn er nieuwe kansen. Bijvoorbeeld, de online-vieringen worden door vijfmaal zoveel mensen bekeken en beluisterd. Hooijer: "Wie zoekt ons nu en wisten we eerder niet te bereiken?" Daarnaast is er behoefte aan efficiënter gebruik van beschikbare ruimte. De stichting die de beroemde Martinikerk in eigendom heeft en exploiteert, beheert sinds kort ook de Nieuwe Kerk. "Zij schrijven zwarte cijfers, maar in de toekomst moeten we maar eens oriënteren op breder cultureel gebruik van beschikbare ruimte."

Gevraagd naar wensen, geeft de heer Hooijer aan dat er wat hem betreft meer dan ooit *tips & tricks* zullen worden gedeeld via de online mogelijkheden. De afgelopen tijd heeft laten zien dat energie en creativiteit in een tijd van quarantaine ook het nodige kunnen opleveren.

Kerkordelijke eenheid, maar feitelijk drie aparte eenheden

In gesprek met Bep Huijbregtse, penningmeester van het college van kerkrentmeesters in Middelburg

Tekst Nico de Jong **Beeld** Bep Huijbregtse

Om kennis te nemen hoe de situatie met betrekking tot verschillende wijkgemeenten is binnen de Protestantse Gemeente te Middelburg ging ik in gesprek met mevrouw Bep Huijbregtse. Zij is momenteel ouderling-kerkrentmeester en heeft de functie van penningmeester binnen het college. Daarvoor was ze gedurende ongeveer 10 jaar voorzitter. Met enorm veel enthousiasme vertelt ze over de Middelburgse situatie.

Historie

"Allereerst een stukje geschiedenis. De Protestantse Gemeente te Middelburg (PGM) bestond tot 1 januari 2017 uit vijf wijkgemeenten en twee zogenaamde bijzondere wijkgemeenten. Die vijf wijkgemeenten zijn sinds 1 januari dit jaar één wijkgemeente geworden. Momenteel hebben we in Middelburg in totaal nog drie wijkgemeenten: De Ontmoeting, de Koorkerk en de Nieuwekerkgemeente. De Ontmoeting kan wat modaliteit gerekend worden tot de Gereformeerde Bond. De Koorkerkgemeente heeft een vrijzinnige achtergrond en de Nieuwe Kerkgemeente wordt gezien als 'gewone' gemeente (midden-orthodox). Voorheen was er nog een Evangelisch-Lutherse gemeente, die inmiddels is samengevoegd en opgeheven. Daarnaast is er nog een kleine Waalse gemeente die een gebouw huurt dat in eigendom is van de PGM."

"Belangrijk is dat je transparant bent en de bereidheid hebt om samen te werken."

"De algemene kerkenraad van de PGM bestaat voor 90% uit leden uit de kerkenraad van de Nieuwe Kerkgemeente. De wijkgemeente De Ontmoeting en de wijkgemeente Koorkerk zijn juridisch gezien zelfstandige gemeenten. We hebben als centraal college wel inzicht in hun jaarcijfers, maar deze worden niet geconsolideerd in de jaarrekening van de PGM. Deze situatie ontstond toen de plaatselijke regeling destijds is vastgesteld. Tot 1 januari 2017 werkten we met afvaardigingen vanuit de vijf plaatselijke wijkgemeenten en dat verliep perfect. We hebben destijds een reorganisatie moeten doorvoeren vanwege het gebrek aan financiën en de terugloop van de ledenaantallen. Deze reorganisatie is gelukkig goed en zonder al te veel 'kleerscheuren' verlopen. Er zijn uiteindelijk weinig leden naar een andere gemeente overgegaan."

Bep Huijbregtse

Ontvlechten

"Inmiddels hebben we eind vorig jaar in overleg met het CCBB besloten om de wijkgemeenten te 'ontvlechten'. Daar zijn we nu nog mee bezig. Onze drie wijkgemeenten vormen dus kerkordelijk wel een eenheid terwijl ze in feite zelfstandig als drie aparte eenheden opereren. Neem bijvoorbeeld de vertegenwoordigers vanuit de Koorkerk en de Ontmoeting in de algemene kerkenraad. Ze zijn daar formeel aanwezig maar ze onthouden zich van stemming als er besluiten op financieel gebied genomen worden. De koepel waarin de drie wijkgemeenten zijn vertegenwoordigd sinds de reorganisatie heeft ertoe geleid dat we nu nu vaak dezelfde onderwerpen in meerdere vergaderingen behandelen."

Samenwerking

"Omdat het zo in de praktijk niet functioneert, hebben we besloten om onderling te komen tot een samenwerkingsovereenkomst. Hierin kunnen we dan gezamenlijke doelen vastleggen. Denk dan bijvoorbeeld aan samenwerking in kringen, bij bepaalde activiteiten, gezamen-

lijke publiciteit. Je kunt dan ook vastleggen dat je periodiek met elkaar in overleg treedt. Het kan dan ook gaan over onderwerpen die relevant zijn voor alle wijkgemeenten. Momenteel is de bereidheid tot samenwerken groot. De Ontmoetingsgemeente heeft inmiddels formeel instemming gegeven voor een officiële samenwerking."

"Ik zie dat in gemeenten waar men evangeliserend te werk gaat er ook grote betrokkenheid is van de jeugd. Dat is zeker hoopvol!"

Vermogen

"Ten aanzien van het vermogen van de wijkgemeenten is er transparantie. Iedere gemeente zorgt voor de eigen middelen. Een legaat dat vanuit de wijkgemeente wordt ontvangen wordt ook bestemd in de eigen wijkgemeente. Dat geldt in feite voor alle zaken op kerkrentmeesterlijk gebied. Ten aanzien van de diaconale middelen ligt dit echter anders. Hier is er geen sprake van scheiding van vermogen per wijkgemeente. Deze situatie dateert vanuit het verleden. We zullen hiervoor nog een goede oplossing moeten vinden."

Gebouwen

"In het recente verleden zijn er kerkgebouwen afgestoten. Het kerkgebouw van de wijkgemeente De Ontmoeting wordt door de wijkgemeente gehuurd van de PGM. Ik kan wel zeggen dat er geen spanning ligt tussen de onderlinge gemeenten wat het vermogen betreft. Alle onroerend goed binnen de PGM is dus eigendom van de Nieuwe Kerkgemeente. Overigens heeft de bijzondere wijkgemeente De Ontmoeting besloten om een nieuw kerkgebouw te laten bouwen. Dat wordt geheel door hen zelf geregeld en gefinancierd. Concluderend kun je dus stellen dat het vermogen op de jaarrekening van de PGM in feite toebehoort aan de Nieuwe Kerkgemeente. De andere wijkgemeenten hebben daarnaast hun eigen jaarrekening en worden verantwoordelijk geacht voor het vermogen in de wijk. Er is geen sprake geweest van solidariteit tussen de gemeenten onderling bijvoorbeeld door het inzetten van een predikant in meerdere gemeenten. Daar was overigens ook geen noodzaak toe."

Toekomst

We stellen vast dat ondanks enige krimp in de Middelburgse situatie de toekomst er nog wel hoopvol uitziet. In tegenstelling tot in andere gemeenten in het land behoeven er noodgedwongen geen wijken meer te worden samengevoegd. Dit is enerzijds het gevolg van de eigenheid van de verschillende modaliteiten, maar daarnaast is mevrouw Huijbregtse zich ervan bewust dat je afhankelijk bent van de betrokkenheid en inzet van mensen.

"Belangrijk is dat je transparant bent en de bereidheid hebt om samen te werken. De oudere generatie heeft met dit laatste meer moeite dan de jongere generatie. We moeten hier in Middelburg daar nog meer aandacht voor hebben." De toekomst van de PGM ziet mevrouw Huijbregtse met vertrouwen tegemoet. "We moeten als wijkgemeenten nog meer openheid naar buiten laten zien. Je merkt onder jongeren dat ze niet in vakjes denken. Wat ook misschien door ouderen wordt onderschat, is dat jongeren diep gelovig kunnen zijn. Dan heb ik niet speciaal over de zondagse eredienst. Maar als ik zie hoe jongeren uit verschillende kerkgenootschappen op een andere locatie hier in de stad op zondagavond met hun geloof bezig zijn, dan vind ik dat geweldig. Ik geloof dat er een generatie is die niet zo strak gebonden wil zijn aan bepaalde (liturgische) regels. Een aantal jaren geleden is er hier in Middelburg vanuit verschillende kerken op de zondagmiddagen een jeugddienst georganiseerd in de aula van een scholengemeenschap. Hier kwamen iedere keer zo'n 400 jongeren naar toe. Voorwaarde was dat de verkondiging van de boodschap (waar het immers om gaat) maximaal twintig minuten zou duren. Na afloop was er dan tijd om elkaar te ontmoeten. Ik denk dat zoiets vandaag de dag zeker ook mogelijk is. Ik zie dat in gemeenten waar men evangeliserend te werk gaat er ook grote betrokkenheid is van de jeugd. Dat is zeker hoopvol!"

De Nieuwe Kerk te Middelburg

Centraal en professioneel geleid

In gesprek met Wim van den Brandt, voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de Hervormde Gemeente te Ede

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR en Stockfoto

Het is duidelijk. De Hervormde Gemeente Ede is een gemeente met zes wijkgemeenten, waar het kerkbeheer stevig door het centrale College van Kerkrentmeesters wordt behartigd.

Taken van 'boven' naar 'beneden' gedelegeerd

De delegatie van taken is van 'boven' naar 'beneden'. Taken die aan de wijkraden van kerkrentmeesters zijn toevertrouwd zijn: het beheer van de wijkkas, de zorg voor het onderhoud aan roerende zaken en het klein onderhoud aan de onroerende zaken. Ten aanzien van de begroting kunnen wijkkerkenraden na overleg met hun wijkraad van kerkrentmeesters op tijd hun wensen kenbaar maken bij het college van kerkrentmeesters. Maar het is het college dat de finale financiële afwegingen maakt voor alle wijkgemeenten.

"Het belangrijkste is toch dat elke wijkgemeente voelt dat ze het beste af zijn binnen het geheel en dat iedereen op een gelijke manier bediend wordt."

Het college van kerkrentmeesters bestaat uit ouderlingen-kerkrentmeester, twee uit elke wijkgemeente, als het nodig is: aangevuld met boventallige leden voor het moderamen. Het moderamen van het college voor kerkrentmeesters behartigt de lopende zaken in samenwerking met de administrateur van het kerkelijk bureau, waar een aantal mensen betaald werkt en een aantal als vrijwilliger aan verbonden is. Ook bereidt het moderamen van het college uiteraard de vergaderingen en besluiten van het college van kerkrentmeesters voor.

Het college is min of meer volgend inzake het beleid in en voor de gehele gemeente. De algemene kerkenraad is beleidsvormend (met medenemen van de gezichtspunten uit de wijkkerkenraden). Het college probeert daar vervolgens faciliterend zo goed mogelijk op aan te sluiten.

'Weten wat er speelt'

Ik ben in gesprek met Wim van den Brandt, geboren en getogen Edenaar, hervormd in hart en nieren, die het klappen van de zweep, zowel kerkelijk als zakelijk goed kent, dat blijkt uit alles. Van den Brandt: "Belangrijk in zo'n constellatie is dat je zeker als moderamen van het college van kerkrentmeesters heel goed naar iedereen luistert. Wij gaan ook elk jaar op bezoek bij de wijkgemeenten. Je moet weten wat er speelt. Rond de gebouwen en de pastorieën, maar ook in het functioneren van de wijkgemeente. Wezenlijk is dat je een sfeer weet te creëren van geven en nemen, dat iedere wijkgemeente zich in wensen en noden serieus genomen voelt, dat iedereen op zijn tijd ook bijvoorbeeld bij investeringen aan zijn trekken komt."

"Natuurlijk zijn er bij ons ook wel eens spanningen en discussies geweest over de financiële inbreng van de één en het tekort van de ander. Of was er een wijkgemeente die zelf initiatieven buiten het college om begon te ontplooien. Of er ontstonden discussies over andere zaken, of vragen hoe de verwelkoming van nieuwe inwoners in de nieuwbouwwijken moest worden verdeeld. Maar dat hebben we steeds weer gezamenlijk kunnen regelen. Dat moet soms door even duidelijk een grens te stellen, maar het belangrijkste is toch dat elke wijkgemeente voelt dat ze het beste af zijn binnen het geheel en dat iedereen op een gelijke manier bediend wordt."

Aantal duidelijke afspraken

"Er is een aantal vaste afspraken waar we ons tamelijk strikt aanhouden. Elke wijkgemeenten heeft één predi-

Wim van den Brandt

De Oude Kerk te Ede

kant. Voor de bearbeiding van de wijkgemeente kan dat aangevuld worden met een formatie kerkelijk werkers. Die is gerelateerd aan het aantal leden en vrienden van de wijkgemeente. Dus niet aan het levend geld dat er wordt binnengebracht, maar aan het aantal leden. Dat is om te voorkomen dat er wat dat betreft verschillen ontstaan tussen de wat rijkere en wat armere wijkgemeenten. We hebben een klassieke wijkindeling in de plaats Ede. De éne buurt is nu eenmaal sociaal-economisch of qua ligging wat anders dan de andere. Ondertussen hebben we natuurlijk ook best de nodige perforatie. Want ja, ook de wijkgemeenten in Hervormd Ede ontwikkelen zich op verschillende manieren, al is het over het algemeen tamelijk homogeen. Maar we hebben niet, zoals ik uit de stukken van jullie VKB expertmeeting over gemeenten met wijkgemeenten opdeed, hele grote verschillen in ligging of in mate van vitaliteit tussen wijkgemeenten."

Vormen van pro-actief kerkbeheer

"We proberen dat overigens wel goed in de gaten te houden. Zo heeft ons kerkelijk bureau een voortreffelijke analyse per wijk gemaakt van de leeftijdsopbouw in vergelijking tot de algemene bevolking in het gebied van de wijkgemeente. Dan zie je precies hoeveel ouderen zijn oververtegenwoordigd en jongeren ondervertegenwoordigd per woongebied in Ede. We maken meerjaren onderhoudsplannen, hebben een meerjaren begroting en liquiditeits analyse, noem maar op. De afgelopen jaren hebben we door zo te werken heel wat opgelopen achterstand in onderhoud weer weten bij te werken. We zijn er nog niet helemaal, maar wel grotendeels. Als er een werkbare vitaliteitsscan voor wijkgemeenten zou komen, zijn wij zeker geïnteresseerd."

Omgaan met legaten en fondsen

"Een andere 'harde' afspraak is dat niet-geoormerkte legaten en dergelijke bestemd worden voor onderhoud, dat geoormerkte legaten en giften in een fonds komen, en dat er de eerste tientallen jaren niet van het geoormerkte doel wordt afgeweken. Hoe langer de tijd verstrijkt, hoe meer dat soms onmogelijk wordt. Dan wordt het in de geest van de bedoeling van de erflater besteed. Maar wij gaan niet discussiëren over het putten van geld uit fondsen of andere bestemde balansposten om mogelijk nog niet gedekte investeringen te doen. Soms zeggen mensen dan: er is toch zoveel geld, maar als je dat afzet tegen de verplichtingen – gemeentebreed – dan valt dat wat betreft vrije besteedbaarheid altijd tegen. Dus als je wat wilt, moet de financiering wel erbij op tafel komen, of je moet een tijdje wachten voor je met jouw project als wijkgemeente aan de beurt bent. We proberen dat natuurlijk naar urgentie en wenselijkheid zo eerlijk mogelijk te verdelen."

Daarmee zijn we weer bij het punt van goede communicatie, inzichtelijk maken waar je mee bezig bent, en *fair play* tussen de wijkgemeenten. Van den Brandt; "Als college van kerkrentmeesters proberen we feitelijk de wijkambtsdragers maximaal te ontzorgen, zodat zij zich geheel kunnen wijden aan de primaire taak van de kerk: de verkondiging van het Evangelie, de erediensten beleggen, het pastoraat, catechese en jeugdwerk, missionaire en diaconale activiteiten. In Ede fungeert het kerkrentmeesterlijke werk tot nu toe best efficiënt en is het effectief."

Na ons gesprek heb ik die indruk zeker over gehouden.

Dubieuze debiteuren

Tekst Jos Aarnoudse

Door het verschuiven van ons boekjaar dit jaar (naar 1 april t/m 31 maart) en door corona, komt de accountant bij ons op het VKB-bureau veel later de zaken doornemen dan andere jaren. Ondertussen zijn we ons nu wel daarvoor aan het klaarmaken. Het boekjaar '2019' beslaat deze keer vijftien maanden.

Altijd is er wel even discussie over de post debiteuren op de balans. Die is 'best hoog', horen we dan. Dat beamen wij dan natuurlijk braaf, maar zeggen er dan bij: maar wij kennen nul dubieuze debiteuren, want het zijn kerkelijke gemeenten, bisdommen of parochies. Ze zijn soms een beetje traag. Maar vroeger of later komt het geld altijd wel. Sinds ik nu bij de VKB werk (dit jaar 5 jaar) boeken wij nu voor het eerst een postje van €150,- af als oninbaar. En: één keer is het contract met een partner beëindigd wegens betaalweigering, ondanks de handtekeningen.

Hoe komt dat nu, dat kerken soms best sloom zijn met betalen? Nou ja, wie een beetje thuis is in de kerk, snapt het al gauw. Kerkmensen zijn over het algemeen serieuze types. Maar veel werk in en voor de kerk is vrijwilligerswerk. De rekening komt binnen bij de scriba (= secretaris van het kerkbestuur), maar ja die is net een week of zes aan het overwinteren in Portugal. Of hij wordt doorgestuurd naar de administrateur. Maar dan moet nog wel de penningmeester zijn fiat geven, en die heeft per ongeluk een e-mailtje over het hoofd gezien. Of er is al een tijdje een nieuwe samenstelling van het college van kerkrentmeesters, maar de mutaties zijn (nog) niet doorgegeven. Nu lijkt het net alsof het overal altijd zo gaat. Dat is natuurlijk onzin. In heel veel plaatselijke kerken verlopen dit soort processen vlekkeloos. Toch blijft er altijd wel vrijwilligerswerk mee gemoeid, en ja, dan ben je daar niet alle dagen in de week zomaar voor beschikbaar. De kerk lijkt wat dat betreft wel een beetje op het MKB: een kleine ondernemer moet zich er soms ook echt toe zetten om 'nu eens de administratie weg te werken'. Maar bij navraag komt het eigenlijk altijd goed bij kerkelijke gemeenten en parochies.
Ondertussen is, zeker ook door het snelle en relatief goedkope digitale betalingsverkeer, de druk tot sneller betalen of digitaal contant afrekenen enorm toegenomen. Leveranciers en dienstverleners accepteren de traagheid minder. Alleen die partijen die veel marktmacht hebben, kunnen het zich nog veroorloven de rekeningen een tijd lang te laten liggen. Maar je kunt het ook te bont maken. Een tijd lang werkte ik als dominee in de gevangenis van Scheveningen, toen deze nog één van de grootste van Nederland was. Er werkten zo'n duizend man (en vrouw), en de omzet bedroeg zo'n 100 miljoen. Maar externe leveranciers accepteerden alleen nog contante betaling. Want ach, voor 'die bureaucratische machinerie' eens tot betalen overgaat. In juni zat een leverancier nog te wachten op betaling van materiaal voor de kerstkerkdiensten van het jaar daarvoor, terwijl wij als geestelijk verzorging de bonnetjes bij wijze van spreken (met alle vereiste formulieren) op 27 december hadden ingediend. Daar word je dan op aangesproken. Je bent dan niet trots op het bedrijf waar je werkt.

Met alle begrip voor het reilen en zeilen in de kerk: laten wij als we verplichtingen zijn aangegaan, ook als het gaat om betalingsmoraal, betrouwbaar zijn. Het zou onze eer te na moeten zijn om – vanwege een zekere nonchalance – aanmaningen te krijgen.

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren?
Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

De stelling:

'Colleges van kerkrentmeesters dienen erop toe te zien dat rekeningen en declaraties op tijd betaald worden.'

Naast elkaar bestaande bewegingen bij elkaar houden

In gesprek met dr. mr. Klaas-Willem de Jong over samengestelde gemeenten

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Pixabay

Met kerkrechtspecialist dr. mr. Klaas-Willem de Jong praat ik over de ontwikkelingen rond samengestelde gemeenten. Je ziet eigenlijk twee bewegingen. Sterke, krachtige wijkgemeenten regelen liever hun zaken zelf. Of men koerst op het creëren of behouden van wijkgemeenten die ook zelfstandig zouden kunnen fungeren. Aan de andere kant is er de drang tot fusie tot grotere eenheden, niet alleen in de stad, maar ook op het platteland.

Gemeenten met wijkgemeenten

"Waar komt eigenlijk die gemeente met wijkgemeenten vandaan? Heeft dat niet te maken met de hervormde geschiedenis, waarin elke burgerlijke gemeente ook één hervormde gemeente kende, of het nu om Bennebroek of Amsterdam ging. Terwijl in Bennebroek één dorpskerk volstond, maar in Amsterdam uiteraard niet?" zo vraag ik Klaas-Willem de Jong, kerkjurist verbonden aan de PThU.

Dr. De Jong: "Onmiskenbaar moet je de huidige situatie zoeken in de geschiedenis. Wat je schetst is de negentiende eeuwse situatie, die teruggaat op de Napoleontische tijd. De kwestie van de 'pastoriegoederen' (bezittingen) moest worden geregeld. Dus inderdaad in beginsel: per burgerlijke gemeente ook één kerkelijke rechtspersoonlijkheid. Daar ontstonden echter twee gescheiden systemen: het beheer van de bezittingen aan de éne kant, en het kerkelijk leven aan de andere kant. Het eerste stond onder leiding van de kerkvoogden, het tweede onder leiding van de kerkenraad. Na de tweede wereldoorlog is dat op de schop gegaan, en is er een kerkorde gekomen, waarin feitelijk één samenhangend systeem werd ontworpen. Weliswaar met allerlei kenmerken van de geschiedenis, maar de wijkgemeenten zoals we ze nu kennen zijn van na de oorlog. In de gereformeerde kerken is echter aan het eind van de 19e eeuw meteen gekozen voor één systeem, waarin de kerkenraad eindverantwoordelijk was voor alle facetten van het kerkelijk leven, ook de vermogensrechtelijke."

Meerwaarde van fusies en grotere eenheden?

"Ik zie twee bewegingen. Ik heb de indruk dat van 'hogerhand' gestimuleerd is sinds 2004 om tot fusies te komen. Je kunt je afvragen wat daar nu precies het voordeel van is. Want je ziet het autonomie-denken in plaatselijke gemeenten en dus ook plaatselijke wijkgemeenten toenemen. Natuurlijk is het vanuit het gezichtspunt van toezicht wel makkelijker als je minder gemeenten hebt te contro- ▶

Over dr. mr. Klaas-Willem de Jong

Klaas-Willem de Jong (1961) studeerde in Kampen en Boedapest. Hij promoveerde in 1996 op de liturgiegeschiedenis van de Gereformeerde Kerken. Later volgde hij een studie Nederlands Recht aan de Open Universiteit die hij afsloot met een scriptie over onrechtmatigedaadsrecht en kerkelijke regelgeving.

Tussen 1987 en 2016 diende hij vier gemeenten als predikant. Sinds 2015 is hij docent kerkrecht aan de Protestantse Theologische Universiteit, daarnaast coördinator van de bacheloropleiding die samen met de VU verzorgd wordt en leider van een project rond de klassieke gereformeerde liturgische formulieren.

Hij publiceert geregeld over kerk en recht, onder meer in zijn weblog www.kerkenrecht.nl. Zeer de moeite waard!

leren. Maar of dat nu opweegt tegen de nadelen. Het loopt een beetje parallel met de maatschappelijke trend van schaalvergroting, maar je vraagt je af wat voor kerken nu precies de schaalvoordelen zijn. Je kunt zeggen: in grotere eenheden, die ook kerkrentmeesterlijk één zijn, is het makkelijker om elkaar in moeilijke tijden te steunen, de bekende 'solidariteit'. Wijkgemeenten hebben zich dat ook soms laten aanleunen: het college van kerkrentmeesters regelt het wel. Aan de andere kant zie je dat wijkgemeenten zich graag min of meer zelfstandig profileren en organiseren. Dat is op zich ook wel logisch, want inmiddels speelt zich op dat grondvlak het leven en werken van de kerk als gemeenschap af. Maar je merkt dat ze er dan ook niet zo voor voelen om eindeloos de tekorten van andere wijkgemeenten aan te vullen, te meer omdat elke wijkgemeente hard de best moet doen om zelf alles rond te krijgen. Je ziet dan ook tegelijk wijkgemeenten in een zelfstandige rol gedrongen. Die zitten daar niet per se op te wachten, omdat ze bijvoorbeeld niet zo goed de benodigde bestuurskracht op de been kunnen brengen. Je zult per situatie moeten zoeken naar een goed evenwicht, in een soort driehoek tussen solidariteit, eigen verantwoordelijkheid en autonomie."

Van de kerkorde kan alles, maar je stuit op de rechtspersoon

"De kerkorde is sinds twee jaar heel ruim in hoe je het regelt, zo lijkt het, je kunt vrijwel alle vormen van taakverdeling tussen centraal en decentraal vastleggen, maar dan is de kwestie van de formele eindverantwoordelijkheid onopgelost gebleven. Die is immer gebonden aan de rechtspersoonlijkheid, toch, hoe ziet u dat?" vraag ik.

Klaas-Willem de Jong: "Het voert tot de hamvraag: wat is – als je het loskoppelt van hoe het nu eenmaal is ontstaan – de toekomst en de meerwaarde van een centrale gemeente met min of meer zelfstandig fungerende wijkgemeenten? Moet je niet radicaal andersom durven denken, in de zin van: werk in de richting van zelfstandige, maar dan ook beheersmatig toekomstbestendige eenheden, die samenvallen met hoe de kerk als gemeenschap wordt beleefd. En verleen die eenheden dan ook allemaal zo laag mogelijk rechtspersoonlijkheid. Dan kan daar de eenheid van beleid en beheer ook ten volle in de praktijk worden gebracht. Zo'n eenheid hoeft helemaal niet groot te zijn."

Samenwerkingsverbanden

Aarnoudse: "Ondertussen zien wij bij de VKB wel de meerwaarde van mogelijk samenwerkingsverbanden van gemeenten op meerdere gebieden. Het is in kleinere zelfstandige gemeenten en wijkgemeenten inderdaad zo, dat men niet alles wat nodig is om het beheer naar de eisen van deze tijd te kunnen behartigen in huis heeft. Wij leren op dit moment ook erg veel van onze kijk bij de buitenlandse buren, waarover we een serie in *Kerkbeheer* schrijven. Dan denk ik: een gezamenlijke beheersclub voor een aantal gemeentes samen is zo gek nog niet."

De Jong: "Precies, maar dat is nu ook waar ik op doel: zoek de samenwerking op die terreinen waar de synergie evident is, en ook goed organiseerbaar, zonder allerlei ingebouwde spanningen. Daarvoor hoef je niet te fuseren. En omgekeerd, als je zelfstandig wilt zijn, wat is erop tegen, als dat er levensvatbaar en gezond uit ziet? Als dat vanuit bovenplaatselijk perspectief te kostbaar wordt gevonden, omdat er meer toezicht moet worden georganiseerd, kun je daar ook een redelijk prijskaartje aan hangen, bijvoorbeeld via een soort 'vastrecht' in de quotumheffing per zelfstandige gemeente of kerkplek. Ondertussen zie ik nog niet zo gauw gemeenten zich opsplitsen. Boedelscheidingen zijn gecompliceerd. Maar zeggenschap over vermogens, inkomsten en uitgaven in grotere verbanden ook. We zouden gediend zijn meteen pragmatische aanpak, rekening houdend met de bestaande situaties. De bedoeling van 'Kerk 2025' was aan de ene kant meer ruimte voor eigen invulling, en aan de andere kant stimulering van samenwerking, maar in gedifferentieerde zin, dus op basis van bij de situatie passend maatwerk."

Aarnoudse: "Binnen de VKB denken we erover om bij de gemeenten met wijkgemeenten hun verschillende manieren van werken eens op te halen, en daar een aantal modellen uit de destilleren, hoe het in verschillende situatie zou kunnen."

Dr. De Jong: "Lijkt me goed en interessant, maar laten het dan vooral modellen, of voorbeelden in het meervoud zijn. De tijd dat alles van bovenaf op één manier naar voren gebracht kon worden is voorbij. Het is vandaag de kunst om in de kerk allerlei naast elkaar bestaande bewegingen bij elkaar te houden. Dat vraagt op veel terreinen maatwerk."

Jan Dubbeldam

Hoofd kerkbeheer Hervormde Gemeente Katwijk aan Zee

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Jan Dubbeldam

Omdat dit nummer mede gewijd is aan grotere gemeenten met wijkgemeenten, ligt het voor de hand voor deze rubriek iemand uit zo'n gemeente te spreken.

WIE?

Jan Dubbeldam (1963, getrouwd, 5 kinderen en 4 kleinkinderen) is geboren en getogen in Katwijk en op een heel organische manier in zijn huidige functie terecht gekomen. Na een financiële opleiding heeft hij 15 jaar als financiële man in het hotelwezen gewerkt en daarna ook 15 jaar bij een woningcorporatie. Dus dicht op de werelden van gastvrijheid en onroerend goed, en dat als financiële man. Ja, dan leer je vanzelf alles wat nodig is om ook leiding te geven aan het beheer van een grote kerkelijke gemeente. Jan was ook ambtsdrager in de gemeente. In jongere jaren als diaken, en voor zijn overstap naar werken voor de kerk vanaf 2011 als ouderling-kerkrentmeester (penningmeester). Het is in die periode geweest dat het college van kerkrentmeesters hem vroeg of hij niet oversteek wilde maken van bestuurder naar professional. Hij heeft het als leiding van God mogen ervaren, dat hij met zijn achtergrond en ervaring nu in zijn eigen kerk deze functie kan bekleden.

WAT?

Dubbeldam geeft leiding aan de betaalde medewerkers van de Hervormde Gemeente Katwijk. Dat zijn er veertig in totaal. Daarnaast is hij ook adviseur van het college van kerkrentmeesters als het gaat om beleid. Op de vraag waarom ze bij deze functie niet voor de titel 'directeur' kozen, zoals in andere grote gemeenten, repliceert hij: "Dat is niet 'des Katwijks', doe maar gewoon, dan doe je gek genoeg, zoiets." Jan: "We hebben 5 kerkgebouwen, waarvan 2 monument, een zalencentrum voor kerkelijke activiteiten en commerciële verhuur en nog het 'Kerkhaventje' voor kerkelijke activiteiten en verhuur, 2 begraafplaatsen en we verzorgen het beheer van een aantal appartementen van een aan de Hervormde Gemeente gelieerde stichting. Natuurlijk regelen de beheerders in en om hun gebouw de zaken zelfstandig, maar ik heb de algehele leiding."

WAAR?

"De Hervormde Gemeente kent 14.000 leden. We krimpen de laatste jaren licht. Zondagsmorgens ongeveer 3.000 kerkgangers, zondagsmiddags 1.800. We kennen 10 wijkgemeenten. De dominees rouleren zondags door alle kerkgebouwen. Het is tamelijk homogeen hier in Katwijk, 5 dominees 'van de bond' en 5 dominees 'confessioneel'. Wijkgemeenten doen niks aan gebouwenbeheer, maar zijn gericht op het gemeentelijk leven in de wijk. We zijn in 2015 begonnen met de Actie Kerkbalans bij de geldwerving, dus met vaste toegezegde bijdragen. Dat leverde een beter geefgedrag op en meer zekerheid voor het college van kerkrentmeesters."

WAAROM?

Jan heeft gaandeweg al vanzelf verteld wat zijn motivatie was om de functie van hoofd kerkbeheer te gaan doen. Verschillende lijnen uit zijn leven komen er samen. Samen met zijn vrouw heeft hij het gezien als een roeping en verantwoordelijkheid om dit te gaan doen. Daarnaast is het erg leuk werk, want erg divers. Je komt van alles tegen. Je werkt met zoveel mensen samen, maar tegelijk beweeg je op het terrein van geld en gebouwen. "Maar bovenal, zo zie ik dat," zegt hij, "hoe praktisch en financieel het ook is: het is allemaal werk voor de Grote Zaak van Gods Koninkrijk."

Welke inkomsten tellen mee voor de quotumheffing?

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Pixabay

Protestantse gemeenten dragen over hun inkomsten een bedrag af aan de landelijke kerk. Daarvan worden de centrale diensten (ondersteuning van de landelijke ambtelijke vergaderingen, en van de plaatselijke gemeenten) betaald. Momenteel bedraagt die afdracht, het kerkrentmeesterlijk quotum, 4,35 % van de inkomsten uit levend geld. Is dat veel of weinig?

Daarover is moeilijk iets te zeggen. In ieder geval is het percentage de afgelopen 10 jaar niet verhoogd (eerder wat verlaagd, in 2008 was het nog 4,5%), en dat kun je van bijvoorbeeld de btw niet zeggen. Internationaal vergelijken is ook moeilijk. In Engeland dragen de parochies van de *Church of England* 32% af aan de bisdommen, maar daarvan worden ook alle salarissen van alle betaalde krachten in de parochies betaald. En in Zweden is de afdracht van gemeenten aan de landelijke organisatie van de *Svenska Kyrkan* ongeveer 12,5% van hun inkomsten. Maar daarvan wordt weer bijna 10%-punt doorgesluisd naar minder draagkrachtige gemeenten. De resterende circa 2,5% is dus minder dan de 4,35% in Nederland; daarbij moet je je wel realiseren dat in absolute bedragen (circa €60 miljoen) dat een viervoud is van het budget van de landelijke Protestantse Kerk. Ons bereiken soms vragen over welke inkomsten nu wel of niet onder de quotisatieregeling van de Protestantse Kerk vallen.

Op zich zijn de Uitvoeringsregeling bij de Uniforme Quotisatieregelingen en de Solidariteitskas en de Toelichting bij opgaveformulier K (kerkrentmeesterlijk quotum 2020) (beide te downloaden van de website van de Protestantse Kerk) daarover vrij helder. De inkomsten waarover het gaat zijn: alle bijdragen van leden (inclusief collecten, een eventueel positief saldo van de solidariteitskasheffing, en inkomsten uit rommelmarkten etcetera) en verder de saldi van aan de gemeente gelieerde stichtingen, de inkomsten uit onroerend goed (pacht, verhuur; de daaraan verbonden kosten mogen hierop in mindering worden gebracht) en inkomsten uit vermogen (rente, dividenden, uitgezonderd koerswinst).

Volgens artikel 2.3 van de Uitvoeringsbepalingen zijn niet quotumplichtig de volgende inkomsten (voor zover deze apart worden verantwoord in FRIS zullen deze de hoogte van de quotumafdracht ook niet beïnvloeden, probeert u het maar eens): afdrachtcollecten/-giften, inkomsten begraafplaatsen, overheids- en andere (niet-)kerkelijke subsidies van derden (uitsluitend van toepassing op subsidies betreffende de nieuwbouw en/of renovatie en restauratie van onroerende zaken en op overige van de overheid ontvangen doelsubsidies), legaten/nalatenschappen (uitsluitend van toepassing wanneer de desbetreffende bedragen ten gunste van het vermogen worden gebracht), inkomsten uit kerkelijke gebouwen (verhuur kerkgebouwen, verenigingsgebouwen, pastorieën, kosterswoningen), inkomsten uit buffet-/keukenexploitatie en uitgave kerkblad, en inkomsten kerktelefoon.

De aan ons gestelde vragen gaan over onduidelijkheden die door bovenstaande niet worden opgelost. Allereerst het onderwerp erfstellingen en legaten: FRIS biedt niet meer de mogelijkheid deze te activeren; ze worden automatisch geboekt als bijzondere baten in de resultatenrekening. Echter, het GCBB heeft ons verzekerd dat toch deze inkomsten buiten de quotisatieregeling vallen. We hebben dit uitgeprobeerd in de FRIS omgeving en het blijkt te kloppen: als je een bedrag als legaat boekt verandert daardoor niet het quotumbedrag. Een ander nogal grijs gebied zijn subsidies van derden. Doelsubsidies van de overheid (niet alleen voor nieuwbouw/renovatie/restauratie) zijn vrijgesteld, dat is duidelijk. Eveneens zullen de inkomsten van een aparte gelieerde stichting behoud kerkgebouw wel quotumplichtig zijn. Maar wat als er een lokale, niet-kerkelijke stichting is die voor het onderhoud van de monumenten in het dorp geld beschikbaar stelt en dat ook doet voor kerkgebouw en begraafplaats? Ons standpunt is dat de betreffende stichting niet tot doel heeft de landelijke kerk te subsidiëren en dat dat geld dus ook tot de in artikel 2.3. van de Uitvoeringsbepalingen genoemde uitzonderingen gerekend mag worden.

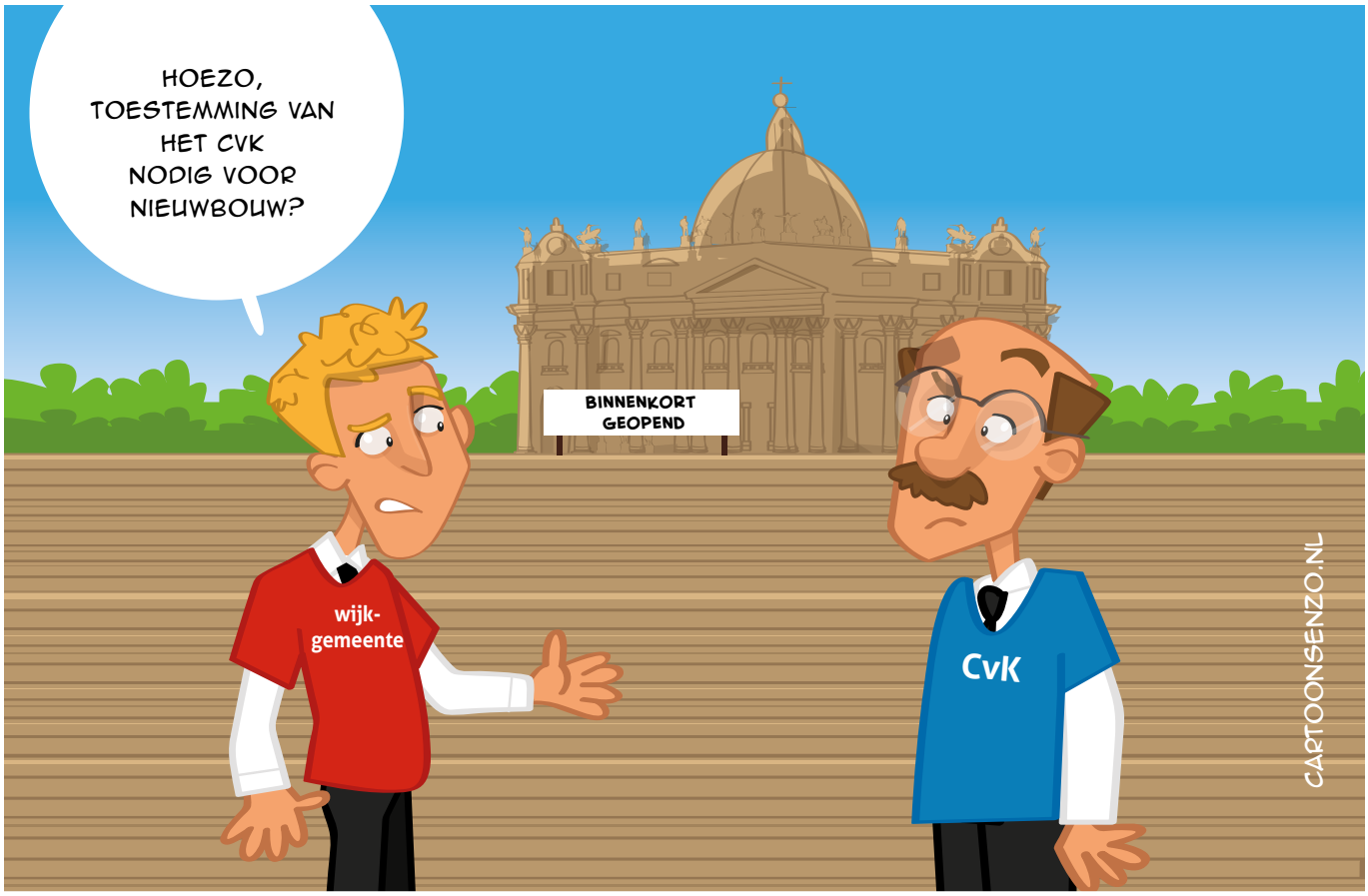

WIJKGEMEENTEN ZIJN GEEN ZELFSTANDIGE RECHTSPERSOON.

De orgelbank

DE ORGELBANK

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Momenteel zijn er in totaal 6 orgels ingeschreven. Onder andere is ingeschreven het orgel uit de Apostel Thomaskerk in Enschede. Het betreft een mechanisch balustradeorgel met 14 stemmen verdeeld over Hoofdwerk, Rugwerk en Pedaal (transmissie). Het orgel is gebouwd in 1963 door Willem van Leeuwen Gzn. te Leiderdorp voor de genoemde kerk. Alle aangeboden orgels kunt u raadplegen op onze website www.kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met het Bureau VKB.
Tel. (078) 639 36 66
E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

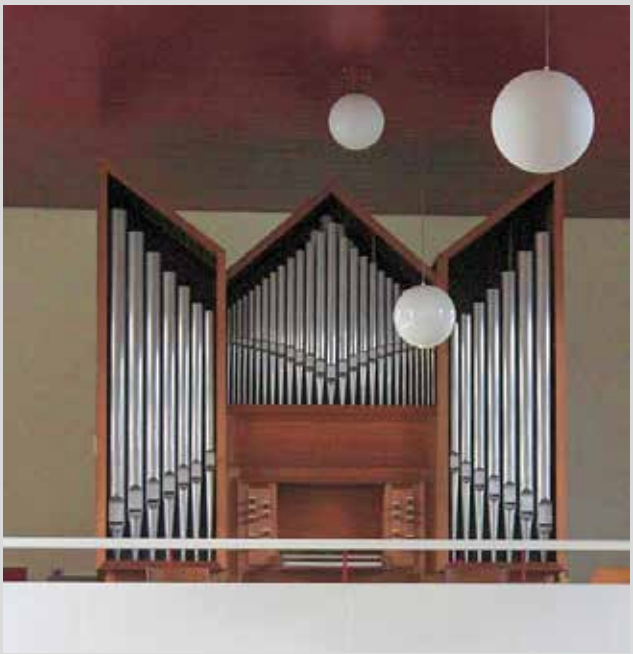

2Select Fondsenwerving

Kerken werven nog te weinig geld bij vermogensfondsen

Tekst & Beeld 2Select

Gemeenten vragen steeds vaker geld aan bij kerkelijke vermogensfondsen wanneer ze zelf het geld niet hebben. En die fondsen zijn er blij mee: goede plannen financieel steunen is precies waarvoor ze zijn opgericht. Maar tot voor kort was 'je hand ophouden' voor kerkrentmeesters een vies woord. Kerkbeheer zocht Nelleke Slaats en Peter Goudkamp van 2Select Fondsenwerving op. Zij leggen uit wat er veranderd is.

Eerst even in het kort, wie zijn jullie eigenlijk?

"Wij zijn 2Select Fondsenwerving, we zijn gestart in 2016, met sinds kort Bertram Westera erbij. Nelleke en ik hebben jarenlang op het dienstencentrum van de Protestantse kerk gewerkt. Samen met onze kerkelijke achtergrond (en die van Bertram), met vele jaren als diaken, ouderling, en synodelid, gaf ons dat de gedachte om te doen wat we leuk vinden: kerken helpen, en diaconale stichtingen, met fondsenwerving."

Dan het volgende: wat voor bezwaren hebben kerken tegen fondsenwerving?

"Vaak is het een rechtvaardigheidsgevoel. Kerkrentmeesters zien op de bankrekening een reserve van enkele tonnen staan en denken dan: 'Wij komen niks tekort, geef het maar aan iemand die het harder nodig heeft.'"

Nelleke Slaats: "Fondsen zitten soms echt met jeukende handen."

Dat is toch een gezonde houding?

"Natuurlijk, maar de rekensom klopt niet altijd. Een ouderling riep ooit: 'Zolang ik in de kerkenraad zit, gaan wij niemand om geld vragen!' Toen lieten wij zien wat er op zijn kerk zou afkomen: onderhoud, minder leden – dus minder kerkelijke bijdrage – een verbouwing; allemaal aanslagen op die reserves. Toen gaf hij toe dat het toch wel zou schelen als fondsen die verbouwing gedeeltelijk zouden betalen. Een jaar later zaten we samen in de grotendeels door externe financiering gerenoveerde kerk. Met de reserves nog goeddeels intact. Hij was er achteraf ook dolblij mee."

Maar als we in de kerk steeds bij fondsen aankloppen, zeggen we dan niet tegen onze leden: "Jullie hoeven niets bij te dragen, de fondsen betalen alles?"

"Nee, want fondsen betalen echt niet alles. Juist van lopende zaken zeggen ze vaak: regel het maar zelf. Daar zijn vanouds Kerkbalans en collectes voor. Maar als je daarmee al krap zit, dan kom je aan vernieuwing niet meer toe. Een originele vorm voor jeugdwerk of missionaire aanwezigheid, of de noodzakelijke restauratie van een monumentaal orgel. Welke kansen er gemist worden als je het geld niet hebt, daar kun je alleen maar naar gissen. Achteraf, als de gemeente formeel wordt opgeheven."

Is dat niet een beetje doemdenken?

"Nee echt: fondsen zitten soms met jeukende handen, terwijl er veel geld beschikbaar is. Maar ze kunnen niet ruiken dat je een plan hebt. Je moet op hen af stappen en zeggen: kijk, we zitten klem, maar we zijn dit van plan. Dan kijkt zo'n fondsbestuur hoe je het aan gaat pakken. Ze weten dat het kan slagen, maar ook mislukken. En als zij het zien zitten, gaan ze proberen je te helpen. Geen enkel fonds steunt alles, maar bijna overal zijn fondsen voor. Voor restauraties van bijzondere kerkgebouwen, voor verduurzaming in het kader van 'Groene kerken', voor pastoraat of missionair werk, het jeugdwerk of hulp aan daklozen, voor projecten in Afrika... Als het maar iets toevoegt aan de maatschappij en aan het 'kerk-zijn'."

En wat is jullie rol als 2Select?

"We luisteren goed wat een gemeente wil. Wat is er bijzonder aan het project? Wat is er nodig, hoe maken we de kosten inzichtelijk? Wat kan de gemeente zelf betalen, waar is externe financiering vereist? En als dat allemaal in een goede projectbeschrijving is gegoten, die wij in samenspraak met een aantal fondsen hebben opgezet, gaan we kijken welke fondsen passen. Maar pas op: de doorlooptijd is minimaal zes maanden, tot soms wel een jaar! Begin op tijd, en schakel ons niet pas in als het project al in de startblokken staat, of zelfs al is begonnen!"

Peter in gesprek met een gemeente

Waar komt al dat fondsengeld vandaan?

"Fondsen bestaan vaak al heel lang, met hele diverse ontstaansgeschiedenissen. Sommige zijn opgericht vanuit een erflating of met geld dat er overbleef na het stoppen van een weeshuis of armenhuis. Sommige betalen alléén voor een theologiestudie. Anderen alleen voor renovatie van kerkelijke monumenten. Je aanvraag móet dus echt passen bij de doelstelling van zo'n fonds. Sommige denken ook graag mee, het is een kwestie van samenwerken, contact, goed luisteren naar elkaar. Zodat jij en de fondsen het uiteindelijk eens zijn: dit vinden wij zinvol én kansrijk!"

Halen jullie dan alleen geld bij fondsen op?

"Nee joh, natuurlijk niet. We betrekken waar mogelijk ook de gemeenteleden erbij. Bijvoorbeeld door de introductie van periodiek schenken. Ook hebben we al enkele keren een prachtige krant gemaakt, om gemeenteleden en dorpsgenoten te informeren en om steun te vragen. Want ook hierbij gaat het om samenwerken, om betrokkenheid."

Wat zijn de grootste successen van 2Select tot nu toe?

"Ach, dat zijn er veel. We hielpen al veel kerken, maar ook diaconale stichtingen. De volledige renovatie en herinrichting van de Hervormde Kerk in Zegveld, de aanbouw bij de Oudshoornse Kerk in Alphen aan de Rijn. Maar ook de begroting voor diaconaal centrum Stap Verder en zonnepanelen voor klooster Nieuw Sion. En hulp bij de privacywet (AVG), in onder andere Emmen en Naarden."

En allemaal even succesvol?

"Nee, dat is een utopie en van teveel factoren afhankelijk, maar we nemen geen klussen aan waar we zelf niet in geloven. Wij weten hoe fondsen kijken, dus wij kijken zelf ook kritisch. Daarom boeken we telkens resultaat."

Nelleke bezoekt een kerk

▶ www.2select.nl

Givt

Altijd en overal kunnen geven, ook vanuit huis en in de 'anderhalve meter dienst'.

Givt is dé oplossing voor alle geeftsituaties

Tekst & Beeld Givt

Geven is een gebaar; geven is onderdeel van de liturgie. In tijden van diensten op afstand is geven een van de weinige onderdelen waaraan een gemeentelid nog actief kan meedoen tijdens de online dienst. Sinds de corona maatregelen zijn ingevoerd zien we dat het aantal gevers bij Givt fors is toegenomen. Ook het gemiddelde bedrag per gift is significant gestegen. Wij vinden het mooi om te zien dat mensen in tijden van crisis geef bereid zijn en naar elkaar omzien. We bereiden ons voor op de collecte tijdens de 'anderhalve meter diensten'. Hoe kan er gegeven worden aan de collecte, als er geen collectezak door de rij gaat? Wij geloven in een oplossing voor geven op afstand die meer is dan een financiële transactie en recht doet aan het gebaar van geven.

Kerkzijnopafstand.nl

Vrijwel alle kerkdiensten en samenkomsten kunnen vanwege de corona maatregelen helaas niet doorgaan in de vorm die we gewend zijn. Dit zorgt er voor dat iedere kerk zijn eigen oplossing moet vinden. Op onze pagina kerkzijnopafstand.nl leggen we uit hoe we dat doen en houden we je op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen. Houd deze pagina dus goed in de gaten! Wij doen er alles aan om kerken zo goed mogelijk te ondersteunen in deze tijd van corona maatregelen. Zodat we samen gewoon kunnen blijven geven, gewoon kunnen blijven deelnemen aan de diensten, gewoon kunnen blijven samen zijn.

Collecteren op afstand

Wij zorgen er voor dat je na aanmelding het komend weekend al gebruik kan maken van Givt. Jullie krijgen een unieke QR-code die kijkers en luisteraars vanaf hun beeldscherm kunnen scannen. Daarnaast is jullie gemeente direct te vinden via onze app in de lijst met kerken. Zo kan ook iemand zonder QR-code gewoon geven tijdens de dienst. Wij voorzien jullie van promotiemiddelen om de luisteraar thuis op de hoogte te brengen van hoe het werkt en hebben ook een speciale video ontwikkeld die jullie kan helpen in de uitleg en promotie.

We zijn nu bezig met het verder ontwikkelen van een oplossing voor de "anderhalve meter diensten", voor als straks de kerkdeuren weer open mogen. Ook dan zal de collecte nog steeds anders verlopen dan we gewend zijn. Het lijkt onwaarschijnlijk dat er een collectezak doorgegeven kan worden. Daarom wordt er nu door ons gewerkt aan een oplossing die de collecte een passende plaats geeft in de liturgie zonder dat het risico op het verspreiden van het virus vergroot wordt.

Ons dashboard

Alle collecterende partijen die gebruik maken van Givt kunnen inloggen op hun persoonlijke Givt-dashboard. Met het dashboard krijg je inzage in de status van de ontvangen giften en kun je deze ook beheren. Omdat de geven met Givt anoniem is, is niet te zien wie de gevers van de giften zijn.

Je hebt wel inzicht in statistieken om jullie gevers beter te leren begrijpen. Het geld dat tijdens de collectes wordt gegeven, is op het Givt-dashboard te volgen vanaf het moment van geven tot aan de volledige verwerking van de gift. Ontdek zelf hoe makkelijk in gebruik het Givt-dashboard is. Het is gemaakt samen met de gebruikers ervan en is daarom passend voor elke gemeente. Je kan eenvoudig, snel en overzichtelijk de giften bijhouden en volgen.

Voor elke dashboard gebruiker is de collecteopbrengst live te volgen, dit hebben we speciaal ontwikkeld zodat de opbrengst indien gewenst direct gedeeld kan worden aan het einde van de dienst. Zo kunnen jullie, ook nu alles in het teken staat van het coronavirus, samen blijven geven!

Zeven redenen om te kiezen voor Givt

- *Meest gebruikte oplossing in Nederland*
  Givt gebruikers zijn niet gebonden aan één organisatie. Givt is in meerdere situaties te gebruiken.

- *Beste geef-beleving*
  Geven is fundamenteel anders dan betalen. Met Givt geef je met een gebaar, autonoom en anoniem.

- *Volledige ontzorging*
  Givt voorziet in alle promotiematerialen, waarborging aan privacywetgeving en support aan gebruikers en organisaties.

- *Geen vaste kosten*
  Geen abonnement, opzegtermijn of -kosten.

- *ANBI-giften zijn belastingaftrekbaar*
  De gever ontvangt een jaaroverzicht van alle gedane giften aan doelen met een ANBI-status. Handig voor de belastingaangifte!

- *De laagste transactiekosten*
  Door de grootschalige aanpak van Givt kunnen wij de laagste transactiekosten aanbieden.

- *Minimale verandering*
  De traditionele manier van geven blijft intact en dankzij de snelheid van Givt wordt de huidige manier van collecteren niet verstoord.

Samenwerken

Ben je geïnteresseerd in Givt? Laten we dan kennis maken. Uit ervaring weten we dat we Givt het beste kunnen uitleggen als we met elkaar in gesprek gaan en we direct je vragen kunnen beantwoorden. Zo kun je Givt en de mensen achter Givt leren kennen, horen wat ons drijft en onze app zien en ervaren. Op deze manier weet je wat je nu en in de toekomst kunt verwachten bij een samenwerking.

Het is onze overtuiging dat we door samen te werken het beste product krijgen. Neem contact met ons op via +31 320 320 117 of kerken@givtapp.net.

▶ **www.givtapp.net**

Download de Givt-app

Marloes Nicolai-Hagemans

Wie

Marloes Nicolai-Hagemans (42) woont in Breda, is getrouwd en moeder van een dochter. Ze is penningmeester in de Protestantse Gemeente te Ginneken. “In het dagelijks leven werk ik als adviseur in de gezondheidszorg en in mijn vrije tijd ben ik graag actief in de buitenlucht met roeien, hardlopen en wandelen.”

“Ongeveer drie jaar geleden was er in de gemeente vraag naar iemand die de toenmalige penningmeester wilde ondersteunen. Toen deze uiteindelijk helemaal stopte heb ik het penningmeesterschap overgenomen. Ik draag onder andere zorg voor de financiële administratie, begroting, jaarrekening en de verhuur van onze gebouwen.”

Gemeente

“De Protestantse Gemeente Ginneken is een actieve gemeente met betrokken leden en ook veel niet-leden die de gemeente en de historische Laurentiuskerk een warm hart toedragen. De gemeente hecht veel waarde aan oecumene, liturgie en muziek en wil graag verbonden zijn met de omgeving, buurt en samenleving. In de ‘harde kern’ is wel sprake van vergrijzing. Tot nu toe lukt alles nog, maar op termijn zal het zeker lastiger worden om alle vrijwilligerstaken te bemensen en de financiën rond te krijgen.”

College

“Bij elkaar is er behoorlijk veel te doen voor het college van kerkrentmeesters. Dat realiseer je je eigenlijk pas als je er meer bij betrokken raakt. We hebben ons monumentale kerkgebouw en kosterswoning, ons gemeenschapshuis, de pastorie en twee begraafplaatsen, maar we zijn bijvoorbeeld ook werkgever voor dominee, koster, beheerder en organist. Daarbij kom ik regelmatig nieuwe zaken tegen waar ik me dan eerst weer even in moet verdiepen. Ons college bestaat nu uit vier personen. We hebben onderling een goede taakverdeling gemaakt en ontvangen gelukkig ook veel hulp van anderen. Zo helpt een van de gemeenteleden met de administratie en is een oud-kerkrentmeester intensief betrokken bij het onderhoud van de gebouwen.”

Trots

“De Laurentiuskerk en het kerkelijk erf eromheen vormen een bijzondere plek, niet alleen voor gemeenteleden maar ook voor de wijk Ginneken en iedereen die er verder weleens mee te maken heeft. Ik vind het mooi om een bijdrage te mogen leveren aan het voortbestaan van zo’n plaats van verbinding en bezieling. Er is de laatste jaren veel geïnvesteerd in onderhoud en uitstraling. Zo is het gemeenschapshuis Mariëndal recent gerenoveerd en is de kerk sinds vorig jaar dankzij een groep gulle buurtbewoners ‘s avonds mooi aangelicht.”

Tip

“Hoewel er in deze ‘coronatijd’ natuurlijk veel is dat anders loopt dan gewenst en gepland, zorgt het ook voor nieuwe initiatieven. Bijvoorbeeld het opzetten van een digitale nieuwsbrief om toch rechtstreeks en snel informatie te kunnen delen. En zo zijn er nog meer voorbeelden, binnen en buiten de gemeente. Er is meer mogelijk dan je soms denkt!”

BUREAU BUITENLAND KERKBEHEER
Als redactie maken we in 2020 een serie over kerkbeheer bij buitenlandse kerken. Alle redactieleden hebben één of meerdere landen onder hun hoede genomen. Het zijn journalistieke producties, geen wetenschappelijke studies. Vanuit een format met veertien vragen gaan we op onderzoek uit. Soms hebben we familie in zo'n land, of vrienden, soms komen we er vaak of hebben we andere connecties. Daarnaast is er via openbare kanalen en mensen in Nederland vaak veel meer te weten te komen dan je in eerste instantie denkt. In deze editie het vijfde deel in de serie: Frankrijk.

Protestantse gemeenten in Frankrijk: kerkbeheer in een seculier land

Tekst Adam van Bergeijk **Beeld** Unsplash en PR

In 1789 werd het *ancien regime* omvergeworpen. Niet langer werd het Franse volk geregeerd door mensen die door status en afkomst aanspraak konden maken op het altaar en de troon. Een ander effect van de nieuwe staatsinrichting gold de uitoefening van godsdienst: in 1793 werd de katholieke mis verboden. Geestelijken werden vervolgd of vermoord en de menselijke rede werd de plaats van het altaar gegund. Kerken werden geplunderd en gebouwen werden gevorderd door de overheid. In 1801 wil Napoleon een einde maken aan de binnenlandse onrust en stelde de kerkgebouwen weer ter beschikking aan de gelovigen. Er komt godsdienstvrijheid en ook komt de bezoldiging van geestelijken voor rekening van de staat. Zo hield Napoleon een flinke vinger in de pap. Napoleon was er namelijk van overtuigd dat orde in de samenleving mogelijk was via vrijheid van godsdienst.

In 1905 komt er een einde aan deze situatie doordat het Franse Parlement het Concordaat uit 1801 afschaft. De dan reeds bestaande kerkgebouwen blijven eigendom van de staat of van de gemeente. De overheid bezit dan wel de kerkelijke gebouwen, maar bemoeit zich niet met de religieuze praxis in die gebouwen. Een bijzondere situatie. Priesters en predikanten worden weer betaald door het bisdom of de kerkelijke gemeente. Kerkgebouwen met een bouwjaar vanaf 1905 zijn eigendom van de kerkelijke gemeente of het bisdom.

Scheiding tussen kerk en staat

Kerk en staat kent in Frankrijk een scheiding: het laïcisme (*laïcité*). Dit beginsel is vastgelegd in de Franse grondwet. *Laïcité* wil zoveel zeggen als: neutraliteit, niet gebonden aan een geloofsovertuiging. De staat bemoeit zich niet met de kerk en de kerk mengt zich niet in staatszaken. Burgers van Frankrijk zijn voor de wet gelijk zonder onderscheid naar afkomst, ras of godsdienst. Er is religieuze vrijheid, voor zover religie de openbare orde niet schendt. Geloven doen ze in Frankrijk *de jure* achter de voordeur.

Religies in Frankrijk

In Frankrijk zijn de meeste gelovigen verbonden aan het katholicisme. Meer dan de helft van de Fransen is katholiek. Geregistreerd staat dit echter niet, vanwege een verbod op deze registratie. De tweede godsdienst wordt gevormd door de islam, met zo'n 5 miljoen gelovigen. Het protestantisme is in Frankijk relatief klein: 2% van de Fransen is protestants, nog altijd goed voor 1,2 miljoen mensen. Tenslotte is er nog een aantal orthodoxe kerken, Armeens apostolische kerken, oosters-orthodoxe kerken en ook zijn er aanhangers van het boeddhisme. Samen met Nederland, Tsjechië, België en het Verenigd Koninkrijk behoort Frankrijk tot de meest seculiere landen van Europa. Dat wil zeggen dat minder dan de helft van de inwoners aangeeft een kerkdienst bij te wonen.

Onderhoud

Ook voor de bekostiging van het onderhoud en restauratie is het jaar 1905 van belang. Kerkgebouwen van voor dat bouwjaar worden onderhouden door de overheid. Het gebruik echter, en de kosten die afhankelijk zijn van het gebruik, moeten worden opgebracht door particulieren. Gemeenten met kerken die gebouwd zijn na 1905 zijn zelf verantwoordelijk voor het onderhoud en het beheer. Ook de orgels die zich bevinden in gebouwen van voor 1905 vallen onder kosten die de overheid voor haar rekening neemt.

Interieur van een Romaans kerkgebouw in Bourgondië

De beheerskosten kunnen worden gedekt door inkomsten uit twee organisatievormen. De ene organisatievorm heeft betrekking op de religieuze koers van de gemeente, dus het equivalent van de kerkenraad. In Frankrijk heet dit *association cultuelle* (vereniging voor eredienst). De mogelijkheid om een *association cultuelle* op te richten, is mogelijk dankzij wetgeving uit 1905. Maar, er gelden ook restricties. Deze *associations* mogen alleen erediensten organiseren. Zij mogen geen sociale, commerciële, culturele of educatieve activiteiten verzorgen. Laatstgenoemde activiteiten kunnen wel worden georganiseerd, maar dan onder een andere vlag: de *association culturelle*. Slechts een letter verschil: het verschil tussen *cultuel* (eredienst) en *culturel* (cultureel). In de taal is het maar één letter, maar in Frankrijk gaat het om het principe van de laïcité. Het is een kerkelijke gemeente dan ook niet toegestaan om financiële middelen tussen de verschillende *associations* over te hevelen. Zo wordt voorkomen dat overheidssubsidie mogelijk wordt gebruikt om religie te subsidiëren.

Kathedralen

Kathedralen, Frankrijk telt er vele, zijn veelal in eigendom van de staat. Deze kathedralen zijn geclassificeerd als *monument historique*, hetgeen betekent dat het onderhoud, reparatie en restauratie voor rekening van de overheid komen. Dit wil echter niet zeggen dat er geen discussie is over de staat van het onderhoud of over de benodigde financiën. Als de overheid over het geld beschikt en over de verdeling, dan kan het leiden tot een achterstand in de restauratie. Een pregnant voorbeeld hiervan is de beroemde Notre-Dame van Parijs. Na de brand van april 2019 noemde de Franse president Macron de kathedraal de ziel van Frankrijk, het boegbeeld van de Franse cultuur. Gezien de emotionele reacties op de brand, ging er werkelijk ook iets van Frankrijk verloren. Echter, toen het aartsbisdom van Parijs in 2017 bij Macron *cum suis* aanklopte voor de benodigde 100 miljoen, stelde de staat slechts 7 miljoen beschikbaar.

Enkele kathedralen zijn eigendom van het bisdom, zoals de kathedralen van Nanterre, Le Havre, Belfort en Créteil. In Straatsburg is er, sinds de 13e eeuw, een ondersteunende stichting die geld inzamelt ten behoeve van het onderhoud van de Notre-Dame. De protestantse Thomaskerk in Straatsburg is een toeristische trekpleister en ontvangt daardoor ook de nodige inkomsten. Deze hallenkerk was in 2006 de plaats waar de fusie tussen de Lutheranen en Gereformeerden in de Elzas werd ondertekend.

Kerkgebouwen van de protestanten

De gebouwen van de protestantse kerken (van na 1905) worden door de lokale kerkgangers onderhouden. Vaak doet de presbyterale raad (een soort kerkenraad) via een algemene vergadering voorstellen voor onderhoud. Vervolgens wordt dit onderhoud, afhankelijk van de mogelijkheden, uitgevoerd door vrijwilligers uit de gemeente of door professionals. Er is dus geen college van kerkrentmeesters in de Franse protestantse gemeente. Overigens kennen de Franse kerken ook geen apart college van diakenen, uitgezonderd in de Elzas en het departement Moezel.

Geldwerving en inkomsten

Sinds kerken zelf aan inkomsten moeten komen, als gevolg van de scheiding van kerk en staat in 1905, zijn er diverse manieren van geldwerving. Een daarvan is *le denier du culte*, een vrijwillige bijdrage. Hiermee wordt het materiële gebruik van katholieke kerken bekostigd. Ook de protestantse gemeenten zijn afhankelijk van vrijwillige giften door hun leden.

In de protestantse kerken van Frankrijk wordt, net als in Nederland, gecollecteerd voor uiteenlopende doelen. Ontvangers van de collectegelden zijn bijvoorbeeld liefdadigheidsinstellingen, gehandicaptenzorg, armen, mensen in de marge, migranten, vluchtelingen en buitenlandse doelen. Katholieke parochies en protestantse gemeenten in Frankrijk ▶

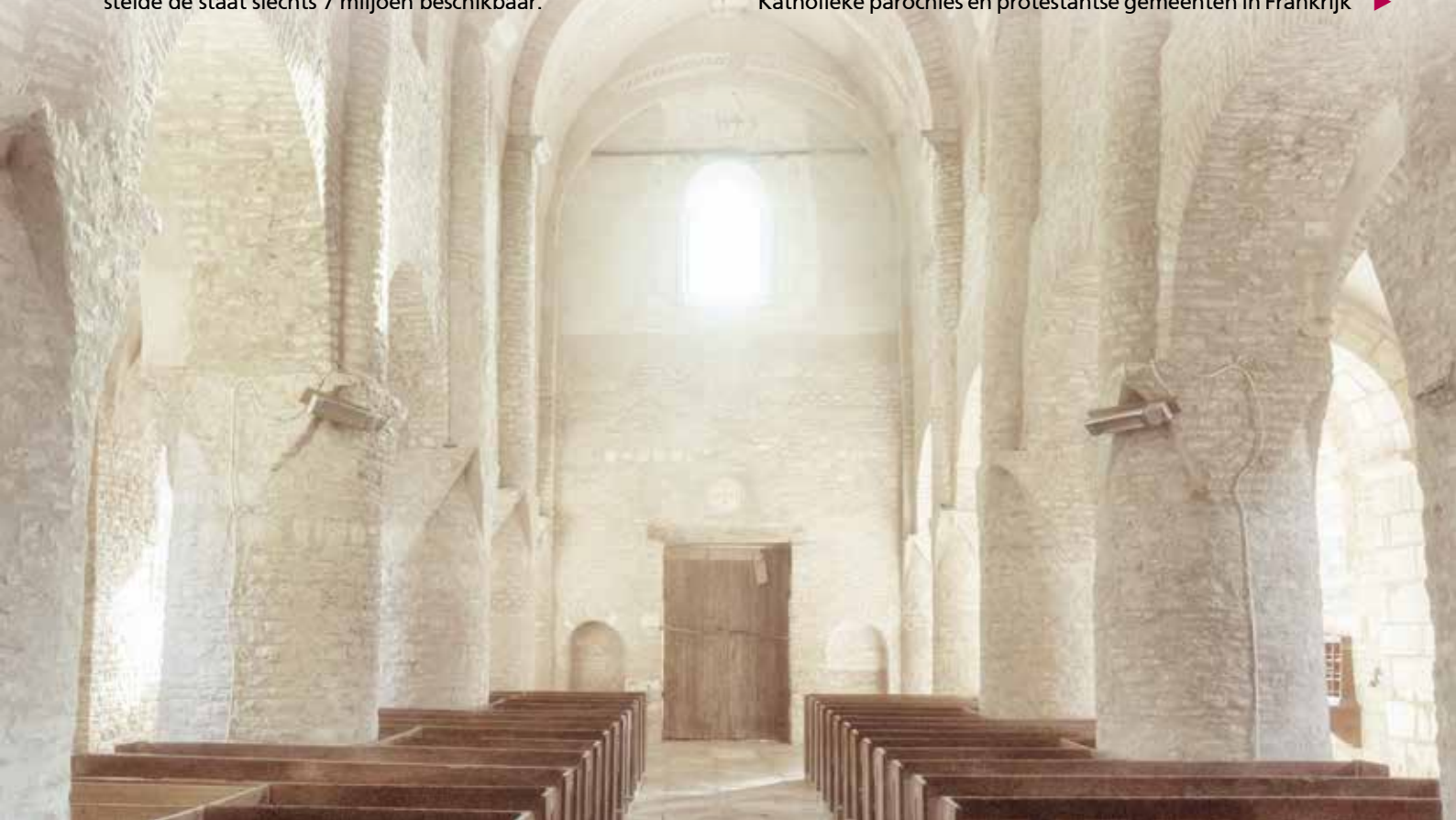

Een steeg in de wijk Montmartre in Parijs, met uitzicht op de basilique du Sacré-Cœur.

zijn over het algemeen niet vermogend, soms moeten zij onroerend goed verkopen om hun dagelijkse bestaan te kunnen bekostigen. Het vergt vaak een forse, gezamenlijke inspanning om de begrotingen in evenwicht te brengen.

Belastingvoordelen

Giften en donaties aan parochie of gemeente leveren, onder voorwaarden, fiscale voordelen op. De Nederlandse protestantse kerk in Parijs, de enige Nederlandse kerk in Frankrijk, heeft een speciale overeenkomst met de Franse belastingdienst waardoor giften en donaties aan deze gemeente fiscaal gezien gunstig zijn. Daar wordt, door de belastingdienst ieder jaar streng op gecontroleerd. Ook kan er vastgoed worden geschonken aan de kerk. Emeritus professor van de Protestantse Faculteit Jean Calvin, Pierre Berthoud werd, na een forse schenking van een gemeentelid aan de gemeente, door de politie benaderd voor een toelichting.

Soms kan een gemeente van overheidswege subsidie ontvangen voor specifieke projecten. Dat is sterk afhankelijk van de regio. In gebieden of plaatsen waar protestantse kerken een historische rol hebben gespeeld, zoals in de Cevennen of in Bordeaux, staan overheden eerder open voor een subsidieaanvraag dan elders. Overheden zijn zeer voorzichtig met subsidiëren van activiteiten van religieuze instellingen vanwege de strikte scheiding van kerk en staat.

Protestantse kerkverbanden

De *l'Union nationale des Églises protestantes réformées évangéliques de France* (UNEPREF) heeft ongeveer 3000 leden in een vijftigtal gemeenten. De UNEPREF is op haar beurt weer lid van *La Fédération Protestante de France* (FRF), die veel protestantse stromingen herbergt en vertegenwoordigt.

De *Église protestante unie de France* (EPF), die ook lid is van de FRF, is vergelijkbaar met de Protestantse Kerk in Nederland. Zo'n 400.000 leden over meer dan 400 gemeenten in geheel Frankrijk vormen samen de EPF.

Nederlandse Gemeente in Parijs

In Parijs bevindt zich een Nederlandse kerk. Althans, een protestantse kerk die in 1948 werd opgericht door Nederlanders. De *Eglise Réformée Néerlandaise* (ERN) huurt ruimte van de Lutherse gemeente van Parijs. De vieringen van de ERN worden wekelijks door 10 tot 30 mensen bijgewoond.

Ook elders in Frankrijk zijn protestantse gemeenten opgericht door Nederlandse emigranten. Dat gebeurde veelal in de jaren na de eerste en tweede wereldoorlog door geëmigreerde boeren uit Nederland. Na enkele decennia sloten deze gemeenten zich aan bij de *Eglise Réformée de France*: de leden van deze gemeenten spraken alleen nog Frans.

De protestantse ERN-gemeente in Parijs is dus de enige kerk in Frankrijk waar tijdens de vieringen de Nederlandse taal wordt gesproken.

Het interieur van de Eglise Luthérienne de la Trinité, waar sinds 1976 de kerkdiensten van de Eglise Réformée Néerlandaise worden gehouden.

Geen VKB in Frankrijk

Er is geen Franse evenknie van de VKB. Kerken en parochies met een kerkgebouw van voor 1905 ontvangen middelen voor onderhoud. Gemeenten met een jonger kerkgebouw organiseren hun beheer lokaal.

Groene kerken

Net als in Nederland zijn er ook in Frankrijk zogenaamde groene kerken (*Église verte* – www.egliseverte.org). Dat wil zeggen dat kerken en parochies bezig zijn met duurzaamheid. Er zijn meer dan 400 kerken en parochies met het label *Église verte*. Onder andere de vereniging van Protestanten in Frankrijk (*La Fédération protestante de France*) is mede-deelnemer van het initiatief *Église verte*. Eerbied voor de schepping en vermindering van de ecologische voetafdruk krijgt op praktische wijze aandacht bij de label-houders.

Bedreigd erfgoed

Het religieuze erfgoed wordt evenwel bedreigd door een algehele achterstand in onderhoud. *l'Observatoire du Patrimoine Religieux*, een organisatie die behoud van religieus erfgoed nastreeft, inventariseert het aantal kerkgebouwen in Frankrijk (momenteel rond de 90.000) en kerken die door achterstallig onderhoud in verval raken. Ongeveer 500 kerkgebouwen hebben acuut onderhoud nodig. Ook het grootste landelijke dagblad *Le Figaro* besteedde in 2019 aandacht aan het verval van 5.000 kerken. Verdedigers van religieuze monumenten menen dat lokale overheden hun religieus erfgoed laten verkwanselen. Op den duur blijft de economische keuze voor sloop dan als enige optie over. Het verval leidt ook nogal eens tot brand: in 2018 brandden er 20 kerken af. Overheden daarentegen, geven aan dat er te weinig geld beschikbaar is. Veel kerkgebouwen derhalve, zijn verliezer van dit debat.

Tenslotte is herbestemming van religieus erfgoed een optie in Frankrijk. Jaarlijks worden ongeveer 30 kerken herbestemd. De meeste daarvan worden getransformeerd in een onderkomen voor culturele instellingen.

De eerdergenoemde organisatie *l'Observatoire du Patrimoine* helpt eigenaren, sympatisanten en vrijwilligers met technisch en juridisch advies.

Frankrijk vakantieland

Frankrijk blijft als vakantieland onverminderd populair bij ons Nederlanders. Voor ons, als kerkrentmeesters of voor geïnteresseerden in kunst en cultuur is er gelukkig nog veel moois te zien in Frankrijk. De kerken en kapellen in dorpen mogen dan qua onderhoud niet *formidable* zijn, van de open deuren kunnen we als Nederlandse protestanten veel leren: veel kerken in de rurale gebieden, alsook in de steden, zijn open en toegankelijk voor publiek. Laten we hopen dat de religieuze en culturele dimensie van al die kerkgebouwen ook door de Franse overheden op waarde zullen worden geschat.

Bijzondere situatie in de Elzas en de Moezel

Ingevolge de strijd tussen Duitsland en Frankrijk om de regio waarin de Elzas en Moezel (preciezer: de departementen Haut-Rhin, Bas-Rhin en Moselle) liggen, is er een aparte status voor kerken in deze drie departementen. In 1918 werden deze departementen weer aan Frankrijk toegewezen en vielen daardoor onder het concordaat uit 1905. Dat stuitte op hevig verzet door de lokale bevolking en er werd een uitzondering gemaakt in 1925. De annexatie voor nazi-Duitsland van 1940 tot 1945 betekende een tijdelijke opschorting, maar in 1945 werd de uitzondering opnieuw bekrachtigd.

In de drie departementen worden de geestelijken door de staat betaald.

De bisschoppen van Metz en Straatsburg worden benoemd bij decreet van de President van de Republiek na instemming van de Heilige Stoel. Geestelijken in de synagoge en in protestantse gemeenten worden benoemd door de premier of door de minister van binnenlandse zaken.

Interieur van de Eglise Saint-Hilaire te Melle

‘Geordineerd ambt’ de oplossing?

Boek over religieus leiderschap in een post-christelijk tijdsgewricht

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR, GK Boven-Hardinxveld

Voor me heb ik liggen een belangwekkend boek over leiderschap in de kerk. Het is uitgegeven bij KokBoekencentrum in 2020. Het behelst 14 artikelen van diverse auteurs (inclusief inleiding en epiloog). Ik heb het uit en wat heeft het me gebracht?

Leiderschap of ambt

Het boek is het resultaat van een netwerk van voornamelijk theologen en kerkjuristen, dat al jaren met elkaar in gesprek is over kerkorganisatie en ambt. Toch is er niet gekozen voor het woord ‘ambt’ in de titel, maar voor het woord ‘leiderschap’. Dat is om beter aan te kunnen sluiten bij discussies over leiderschap in de maatschappij. Je kunt zeggen, het woord ‘ambt’ zou het diffuus of te binnenkerkelijk maken. Maar je kunt ook zeggen: nu maakt het woord ‘leiderschap’ het diffuus. Want waar gaat het boek nu over? Over het leiden en besturen van de kerk, plaatselijk en bovenplaatselijk? Of over spiritueel, geestelijk leiderschap? Of over de wisselwerking tussen beide?

In de inleiding wordt het spanningsveld benoemd. Sociale wetenschappers laten zien dat de pastores, predikanten, voorgangers niet zozeer worstelen met het ambt, maar met de invulling en legitimering van hun werk (professionalisering en personalisering). De theologen en kerkrechtmensen houden echter een pleidooi voor een nieuwe doordenking van ‘het ambt’. Conclusie: “Die terminologische onzekerheid dwingt ons dieper na te denken over de relatie tussen ambt en leiderschap.” (p.14) Ondertussen kiest men voor ‘leiderschap’ in de titel, maar zal het – zeker naar het eind toe – toch ook vooral over ‘het ambt’ gaan.

Voor kerkrentmeesters in de Protestantse Kerk, die een zekere rol hebben in het besturen van de kerk, is het interessant om te zien welke winden er waaien rond het thema ‘leiderschap in de kerk’.

Verkenningen en interpretaties

Het boek bestaat uit twee delen. Deel 1 wordt ‘Verkenningen’ genoemd. Deel 2 heet ‘Interpretaties’. In de verkenningen komen vooral de sociale wetenschappers aan het woord, die ons nog eens laten zien hoe snel het gegaan is met wat we kortheidshalve maar noemen de secularisatie van Nederland en België. Tegelijk is het wel interessant en nuchter om te zien, dat het parallel loopt aan een deïnstitutionalisering, waar – nog meer dan gevestigde kerken – allerlei andere ‘massa-organisaties’ onder zijn afgekalfd. Niet veel nieuws onder de zon, maar wel goed om weer even bij elkaar te zien.

Ook wordt er het nodige onderzoek gepresenteerd over hoe kerkelijke leiders en de opleidingen tot kerkelijke voorgangers de eigen situatie in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen bezien. Daaraan is toegevoegd een hoofdstuk over leiderschap in pioniersplekken.

Twee inzicht gevende bijdragen

Deel 2 begint met twee hoofdstukken die mijns inziens iedereen zou moeten lezen, ook kerkrentmeesters. Het eerste is van Stefan Paas en Joke van Saane en is getiteld ‘Leiderschap en ambt in de laatmoderne samenleving’.

Afgezien van de term 'laatmodern', waarover je op zich al een boom zou kunnen opzetten, is het een inzichtgevende analyse. Ik noteer graag de conclusie: "De lange-termijn trends in de westerse cultuur hebben invloed op de aard van religieus leiderschap door het ondermijnen van traditionele bronnen van gezag (instituties en hun symbolisch universum), en door het stimuleren van nieuwe vormen van leiderschap die rusten in charisma en moderne autoriteit. Deze persoonlijke typen van leiderschap zullen ondernemend moeten zijn, moreel authentiek en 'lichamelijk' in de betekenis van open naar de niet-rationele registers van onze menselijkheid." (p. 164)

Het tweede hoofdstuk dat ik bedoel is van Jack Barentsen en Annemarie Foppen, getiteld: 'Leiderschap, hermeneutiek en groepsidentiteit in een maatschappij zonder grenzen'. Het loopt uit op een voorstel tot vervanging van de trits: persoon, ambt, beroep (van Gerben Heitink) door: persoon, gave, rol. De manier waarop dat gebeurt, vind ik overtuigend. Een citaat: "Als we de discussie willen verbreden naar de veel bredere waaier van kerken die minder nadruk leggen op ambt en beroep, zoals in de wereldkerk op veel plaatsen gangbaar is, is het zinvol deze categorieën te herformuleren. Het gaat om de pastor als (mede) gelovige en als volgeling van Jezus samen met anderen, om één of meer specifieke gaven van leiderschap die de pastor uit het totale gavenpallet van de kerk heeft ontvangen, en om der rol en het functioneren waarin de pastor wordt herkend en erkend." (p. 191)

'Geordineerd ambt' als panacee?

Dit citaat slaat een bruggetje naar de laatste vier hoofdstukken. Want er komt de passage in voor: "nadruk op ambt en beroep, zoals in de wereldkerk op veel plaatsen gangbaar is." Er wordt in sommige kringen veel verwacht van een nieuwe oecumenische consensus over een 'geordineerd ambt' in de kerk. Met het anglicisme 'ordinatie' wordt de levenslange wijding van een persoon tot geestelijke dienst bedoeld. Het wordt onderscheiden van het protestantse 'bevestiging in het ambt'. In de epiloog loopt dit zelfs uit op de zin: "Een inzetten bij het theologisch verstaan van het oecumenisch gedragen begrip geordineerd ambt doet helderheid ontstaan en onzekerheid verdwijnen." (p. 296) Zou het echt, denk ik dan. Het voert te ver om hier met de auteurs van deze bijdragen (van wie er een aantal overigens een prominente rol speelt in het Generaal College voor de Kerkorde binnen de Protestantse Kerk) op diverse punten in gesprek te gaan.

Twee dingen wil ik aanstippen. Klopt het wel dat 'sacraliteit' afgezet wordt tegen 'functionaliteit', of zouden we het meer theologisch moeten hebben over de aard van wat we 'sacraliteit' noemen in relatie tot het werk van de Heilige Geest in de zogeheten 'representatie van Christus' in en door het ambt? En komen we dan niet veel verder met het gavenpalet van Barentsen en Foppen?

Het tweede is dat een paar keer in het boek de hang bij jongere (?) pastores om weer herkenbaar door het leven te gaan (met een anglicaans boordje) geduid wordt als vorm van 'resacralisering'? Zou het echt? Zou het niet veel meer met het authentieke, ondernemende en 'lichamelijke' leiderschap van Paas en Van Saane te maken hebben? Want deze 'jongere' pastores doen dat in een bepaalde context vanuit een missionaire strategie, om te laten zien wie en wat zij zijn, maar in het volle besef dat '*the proof of the pudding is in the eating*', dus in wat zij doen en hoe zij het doen. En tegelijk in het besef dat het zijn van predikant niet vastzit aan een uiterlijk teken. Ik heb dat zelf een tijdje gedaan, toen ik werkte als geestelijk verzorger in één van de meest geseculariseerde omgevingen van Nederland (Noord-Holland, Amsterdam-Haarlem). Het leidde tot interessante ontmoetingen en gesprekken. Maar in andere contexten was juist het zijn-als-alle-anderen de beste manier.

Kortom: een boek om ter hand te nemen: Leon van den Broeke en Eddy Van der Borgt (2020). *Religieus leiderschap in post-christelijk Nederland*. Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers. 302 pagina's, prijs: €29,99.

P.S. Ook Wim van der Schee mag opgenomen worden in het register van auteurs.

Voor VKB zijn
we op zoek naar:

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

Voorzitter

van het bestuur

Met hart voor de PKN en de plaatselijke kerk.
Dienend leider. Beleidsvormend. Om in gezamenlijkheid te werken aan pro-actief kerkbeheer,
voor de kerk van nu en de kerk van de toekomst!

PANDION
Geloof in LEIDERSCHAP

Kijk op www.pandionleiderschap.nl
of neem contact op met
Gerard Veldman, 06-830 78470

VERENIGING VOOR KERKRENTMEESTERLIJK BEHEER IN DE PKN

Contributie en abonnementsgeld 2020

Het bestuur heeft 20 mei jl. de contributie en het abonnementsgeld voor het boekjaar '2020' vastgesteld. Dit boekjaar '2020' beslaat – wegens de verschuiving van het boekjaar het afgelopen jaar – het lidmaatschap en de abonnementen tot en met 31 maart 2021.

Eerder was door bestuur en algemene ledenvergadering van de VKB besloten om de contributies een aantal jaren achtereen te verhogen met 4,5% (2% in verband met de inflatie en kostenstijging en 2,5% in verband met investeringen in het apparaat van de VKB). Het bestuur ziet daar – gezien de coronatijd – nu voor 2020 vanaf en beperkt de contributieverhoging tot 1% (terwijl de inflatie in Nederland op dit moment rond de 2,5% bedraagt).

Dat wil niet zeggen, dat de ambities van de VKB naar beneden worden bijgesteld, integendeel. Tegelijk zien we dat een aantal zaken, zoals de jubileumviering in 2020, en het opstarten van pilots rond VKB-Kerkbeheer-Onderzoek & Advies anders uitpakken of vertraging oplopen door corona. Dat gevoegd bij het feit dat ook de plaatselijke gemeenten met de financiële gevolgen van corona te maken hebben, deed het bestuur besluiten tot een gematigde contributie-ontwikkeling.

Ledental gemeente	Contributie 2019	Contributie 2020
tot 500	€ 195,–	€ 197,–
tot 1000	€ 279,–	€ 282,–
tot 2000	€ 363,–	€ 367,–
tot 3000	€ 446,–	€ 451,–
tot 4000	€ 532,–	€ 537,–
tot 5000	€ 608,–	€ 614,–
vanaf 5000	€ 694,–	€ 701,–

MonumentPlus
Advies • Voorbereiding Restauratiewerk

■ Deskundig in het **aanvragen van subsidie** voor **onderhoud**, **restauratie** of **herbestemming** van uw (monumentale) kerkelijke gebouw(en).

Het toegekende subsidiebedrag kan wel oplopen tot 60% van de onderhouds-/restauratiekosten.
Tot op heden zijn alle door ons aangevraagde subsidies gehonoreerd.

■ Advies bij **bouwkundige problemen** als scheuren, lekkage, verzakking etc.

Neem contact op voor een vrijblijvend gesprek of kijk voor meer informatie en referenties op
www.monumentplus.nl

Jan Baas | Nieuw-Lekkerland | 06 25 04 95 54 |info@monumentplus.nl

Kerken delen. De Samaritaan, Rotterdam

Verhalen vanuit SKIN, de koepelorganisatie van internationale en migrantenkerken in Nederland

Tekst Madelon Grant (beleidsmedewerker SKIN) **Beeld** PR

De Samaritaan is een wijkgemeente binnen de Protestantse Kerk. De wijkgemeente maakt onderdeel uit van de Hervormde Gemeente Rotterdam-Centrum, die bestaat vanaf de Reformatie. De wijkgemeente hecht aan de Bijbel als het Woord van God en staat in de lijn van het klassieke protestantse christendom. Motto is: 'Kerk met een hart: voor God, voor elkaar, voor de stad'. Er komen in een ochtenddienst zo'n 220 mensen en in een middagdienst zo'n 80 mensen.

SKIN spreekt met ds. René van Loon, predikant van De Samaritaan. Hij vertelt hoe het beheer van het kerkgebouw geregeld is: "Het kerkgebouw is eigendom van een stichting. Deze stichting verhuurt het gebouw ook aan Christengemeente Alpha en Omega, een meer internationale gemeente. Daarnaast gebruikt een Braziliaanse gemeente het gebouw op vrijdagavond. Deze gemeenten dragen zo bij aan het onderhoud van het gebouw, doordat zij huur betalen. Dat lijkt een pragmatisch argument voor verhuur, maar de stichting kiest er bewust voor, mede ingegeven vanuit een visie om onderdak te willen bieden aan verschillende kerkgemeentes."

"Over het algemeen zijn de contacten met Alpha en Omega goed, maar niet heel intensief. In de Stille week, voorafgaand aan Pasen, werken we samen aan een dage-

SKIN
SAMEN KERK IN NEDERLAND

lijkse korte viering. Bij het in- en uitgaan van het kerkgebouw op zondag spreken we elkaar ook geregeld. Soms bezoeken de voorgangers elkaars diensten, bijvoorbeeld bij een jubileum of zomaar."

ds. René van Loon

Zijn er zaken die beter zouden kunnen?

Van Loon: "Het contact zou verder geïntensiveerd kunnen worden. We delen het verlangen om de naam van Jezus groot te maken in de stad. Beide gemeenten zijn vooral streekgemeenten, waardoor het niet altijd meevalt om samen in de buurt van de kerk wat te organiseren. Met de Braziliaanse gemeente zijn de contacten erg beperkt, omdat deze gemeente op vrijdag samenkomt."

Heb je tips voor PKN-kerken die hun gebouwen (willen) verhuren aan een internationale gemeente?

Ds. Van Loon: "Eigenlijk draait volgens mij alles om contacten, relaties. Gewoon met elkaar koffie drinken, samen eten, elkaars diensten bezoeken. Dan merk je wel of er mogelijkheden liggen om iets samen te doen. Voor veel internationale kerken is het al een enorme toer om het gemeenteleven draaiend te houden, vaak met weinig mensen, vaak ook zonder betaalde kracht, en ook vaak met veel maatschappelijke problemen in de gemeente. Ik heb vooral diep respect voor de internationale kerken. Misschien is dat wel een heel goed startpunt."

De Opstandingskerk, het kerkgebouw van wijkgemeente De Samaritaan te Rotterdam

Jubileumgeschenk

Honderdjarige VKB wil SKIN helpen met steunpunt kerkbeheer voor migrantenkerken. Wat geef je dan?

De VKB bestaat in 2020 honderd jaar. Graag vragen we al onze leden om een gift voor een jubileumgeschenk. De opbrengst is dan bestemd voor steun aan SKIN landelijk om (in samenwerking met het VKB Bureau) zelf een steunpunt voor kerkbeheervragen voor migrantenkerken op te zetten vanuit hun kantoor in Amersfoort. Het gaat in eerste instantie om een pilot van twee jaar, waarover de besturen van SKIN en de VKB het eens zijn. Daar is in totaal €50.000,- voor nodig. Alles wat meer zou binnenkomen, wordt echter ook aan versterking van de positie van migrantenkerken op kerkbeheergebied besteed.

Wij kregen de vraag van enkele leden (colleges van kerkrentmeesters): hoeveel verwacht u dan van ons? Dat kunnen wij natuurlijk niet zomaar voorschrijven. Er zijn grote en kleine gemeenten lid van onze VKB. We hebben meer dan 1500 gemeenten die lid zijn. Bij het vorige jubileumfeest (75 jaar) bleek dat niet alle leden aan een gift toekwamen.

Symbolisch zou kunnen zijn dat elke lid tenminste voor elk jaar dat onze vereniging bestaat één euro doneert: dus tenminste €100,-. Grotere gemeentes die wat meer kunnen geven, zouden kunnen kiezen voor €100,- per wijkgemeente.

Op dit moment hebben wij al ongeveer €14.000 mogen ontvangen van verschillende gemeentes. Daarvoor willen wij alvast heel hartelijk bedanken. Echter, dit bedrag is nog geen derde van het bedrag dat nodig is voor de pilot. Uw bijdrage is dus van harte welkom.

Giften kunnen worden overgemaakt op: NL17RABO 0102 9388 65 t.n.v. VKB, Dordrecht, onder vermelding van 'Jubileumgeschenk VKB voor SKIN'

100 JAAR VKB
Tussen traditie & toekomst

Enquête Corona onder kerkrentmeesters PKN:

Geen paniek, wel reële zorgen

De VKB hield begin mei een peiling onder haar leden, de colleges van kerkrentmeesters binnen de Protestantse Kerk in Nederland, over de gevolgen van corona. Bijna 450 reacties kwamen binnen. Dat is ongeveer een derde van het totaal aantal leden (= 95% van alle PKN-gemeenten). De VKB gebruikte ze om samen met de landelijke kerk zo goed mogelijk de belangen te behartigen van de gemeente in deze coronatijd.

Conclusies uit het onderzoek

Kerkrentmeesters zijn over het algemeen niet in paniek, hebben reële zorgen, mede afhankelijk van de situatie waarin zij verkeren.

Door de coronamaatregelen vindt er een substantiële vermindering van werktijd plaats bij alle werkers in en voor de kerk. Dit beliep medio mei gemiddeld de helft van de werktijd van alle betaalde krachten (inclusief de pastorale beroepen en predikanten).

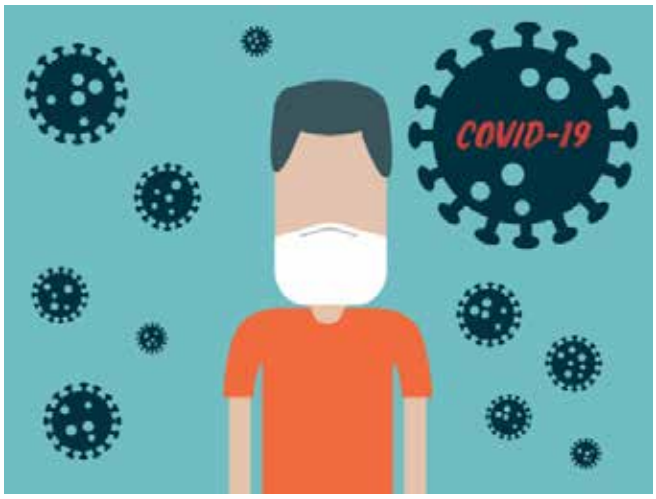

Vooral kerken die relatief veel geldwerving behalen uit verhuur, exploitatie en openstelling van één of meerdere gebouwen, worden hard getroffen door de coronamaatregelen, met op wat langere termijn gevolgen voor de werkgelegenheid daar waar professionals in dienst zijn om deze activiteiten te runnen.

Dit zijn veelal ook de plaatselijke kerkelijke gemeenten die deze geldwerving inzetten ten behoeve van het onderhoud van hun (monumentale) kerkgebouw(en). Het valt op dat relatief veel reacties in het onderzoek vooral de financiële gevolgen op de wat langere termijn zien neerslaan in uitstel of versobering van onderhoud. Men ziet een terugval in inkomsten nu niet zomaar in de toekomst ingelopen.

De eigen kerkelijke organisatiestructuren (per plaatselijke gemeenten soms ook nog weer verschillend) rond beheer, geldwerving en werkgeverschap maken het lastig om in de juiste categorieën van overheidssteun voor bijvoorbeeld behoud werkgelegenheid te vallen. Een klein gedeelte heeft (al dan niet met succes) een NOW-aanvraag gedaan. Daarnaast is er een deel waar ook urgentie speelt, maar waar men tussen wal en schip dreigt te vallen. Tenslotte is er een relatief grotere groep die er vanuit gaat toch niet in aanmerking te komen voor steun, dan wel er vanuit gaat dat men deze crisis zelf op de één of andere manier het hoofd zal moeten bieden.

Tot zover de hoofdlijnen van de peiling onder leden. Voor cijfers en quotes kan de rapportage worden geraadpleegd: www.kerkrentmeester.nl/corona-onderzoek-kerkrentmeesters.

Maatwerk in ondersteuning plaatselijke kerken

Wat betekent deze situatie nu voor plaatselijke gemeenten binnen de Protestantse Kerk?

Sommige van de kerkelijke (wijk-)gemeenten met relatief veel inkomsten uit verhuur, exploitatie en openstelling vallen tussen wal en schip. Vooral zullen op termijn de effec-

Minster Koolmees van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Jos Aarnoudse, directeur van de VKB

ten voelbaar zijn op werkgelegenheid en met name op onderhoudsbudgetten voor (monumentale) kerkgebouwen.

Jos Aarnoudse, directeur VKB: "Veel plaatselijke kerken ontlenen hoogst noodzakelijke inkomsten aan het nevengebruik van hun gebouwen. Maar dat is veelal ingevouwen in een bredere exploitatie. De kerk is een ANBI, en krijgt bijvoorbeeld ook inkomsten uit de giften en bijdragen van leden. De opbrengst van het nevengebruik van een gebouw is een vorm van geldwerving. Die wordt vooral ingezet om het dure onderhoud van de gebouwen te bekostigen. Stel dat die inkomsten 20% van het totaal zijn, dan lijkt dat beperkt, maar het betekent toch dat de hele verhuur en gebouwenexploitatie plus de werkgelegenheid die daarmee gemoeid is compleet stil ligt. Zo'n gat in de exploitatie is door heel wat plaatselijke kerken niet lang op te vangen"

Aarnoudse: "Wij zoeken het als VKB in het bepleiten van mogelijk maatwerk in overheidsondersteuning. Het zijn vooral de horeca en de evenementenindustrie die geraakt worden. Laat de kerk nu ook als kernactiviteit hebben: het bij elkaar brengen van mensen. Nu is de steun vooral opgehangen aan de uitval van omzet van een gehele organisatie. De VKB pleit voor een beperktere definitie voor het behoud van werkgelegenheid. Kijk vooral naar het deel dat wegvalt en leg een relatie met het personeel dat daarvoor ingezet wordt. Dat zijn vooral de kosters en beheerders. Kan dat niet bijvoorbeeld door de herinvoering van de klassieke werktijdverkorting? Die was tenminste opgehangen aan de uitval van werk."

"Kom tot maatwerkregelingen, zoals ook in andere sectoren gebeurt (zoals sportverenigingen). Met name is ook maatwerk nodig voor die kerkbesturen die juist heel veel energie hebben gestoken in additionele geldwerving via verhuur, exploitatie en openstelling om hun (monumentale) kerkgebouw te kunnen blijven onderhouden. De VKB pleit voor (eventueel tijdelijke) verhoging van SIM subsidies de aankomende jaren voor die kerkelijke beheerders van monumentaler kerkgebouwen die anders in de problemen komen."

alleen samen krijgen we corona onder controle

100 JAAR VKB
Tussen traditie & toekomst

Eén vorm van bestuur en een jubilerende Vereniging van Kerkvoogdijen

Tekst Rook Belder **Beeld** VKB

Bestuur en beheer in de verenigde kerk

In voorgaande afleveringen van deze artikelenserie is met enige regelmaat over 'bestuur en beheer' gesproken. Een onderwerp dat, zo lang er kerkvoogdijen bestaan, hen erg bezighoudt. Omdat het werk aan de voorbereiding van de hereniging van de Samen-op-Weg-Kerken doorging, had de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk in 1981 een werkgroep ingesteld die zich ging bezinnen op de hervormde ordinanties 16 en 18, die respectievelijk de financiën van de gemeenten en het toezicht regelen. De werkgroep kreeg als opdracht mee om de bestaande verhouding tussen bestuur en beheer te bezien en een oplossing voor te stellen voor een regeling die een uitgangspunt zou kunnen zijn voor het samengaan van de drie landelijke kerken.

Tussenrapport

Tussentijds werd het hoofdbestuur van de Vereniging, dankzij haar vertegenwoordiging in de Algemene Kerkvoogdijraad (AKR), van de ontwikkelingen van de werkgroep op de hoogte gehouden. Dat gebeurde door middel van een tussenrapportage die in de zomer van 1985 door het hoofdbestuur besproken werd. De daarin gedane voorstellen gingen naar de mening van het hoofdbestuur zover dat het college van beheer geheel ondergeschikt zou worden aan de kerkenraad. Het hoofdbestuur nam dan ook afstand van de visie die de AKR op deze tussenrapportage had en stak dat niet onder stoelen of banken. In *De Kerkvoogdij* werd hierover uitvoerig gepubliceerd. Dat leidde ertoe dat onder andere de AKR met het hoofdbestuur van de Vereniging in gesprek ging. Het resultaat was dat de voorstellen, zoals die in het tussenrapport geformuleerd waren, door AKR en Vereniging zodanig werden gewijzigd zodat de positie van het college van beheer nevenschikkend aan die van de kerkenraad werd, in plaats van de ondergeschikte positie zoals die in tussenrapportage was voorgesteld. Het resultaat hiervan werd door de AKR eind 1985 ingebracht in de 'Werkgroep 16-18'.

Medio december 1986 rondde de werkgroep haar werkzaamheden af en bracht verslag uit aan het moderamen van de generale synode die in het najaar van 1987, dus bijna een jaar later, de eindrapportage aanbood aan alle organen van de Kerk, waaronder de Vereniging van Kerkvoogdijen. De Vereniging ging vervolgens het grondvlak raadplegen via publicaties in *De Kerkvoogdij*, maar ook via de mogelijkheden die de afdelingsbesturen boden.

Reactie van het hoofdbestuur op het eindrapport

De meeste afdelingsbesturen zagen kans om op hun periodieke bijeenkomsten met de leden van de Vereniging deze materie te behandelen. De reacties van de afdelingsbesturen waren in meerderheid dat zij in hoofdlijnen konden instemmen met de nieuwe voorstellen om tot één vorm van bestuur en beheer te komen. Maar bij verschillende afdelingen was er ook de nodige weerstand.

Een congres

Omdat het dagelijks bestuur van de Vereniging zeer zorgvuldig wilde omgaan met deze materie, die bij menige kerkvoogdij erg gevoelig lag, besloot het hoofdbestuur een buitengewone algemene vergadering in de vorm van een congres te houden. Dit congres vond plaats op 20 oktober 1990 in het Congres- en vergadercentrum van de Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs te Utrecht. Bijna 700 kerkvoogden hadden zich hiervoor aangemeld.

Het dagelijks bestuur en de inleiders tijdens de algemene ledenvergadering op 20 oktober 1990.

Links: De jubileumviering van de Vereniging voor Kerkvoorgdijen in 1975.
Rechts: In dienst van de Kerk, jubileumboek 75 jaar Vereniging voor Kerkvoogdijen.

De bedoeling van deze buitengewone algemene vergadering, die werd geleid door drs. G. van Soest, was de kerkvoogden goed te informeren en te documenteren over de door de generale synode gedane voorstellen inzake de herziening van de ordinanties 16 en 18 van de kerkorde. Er werd een vergelijking gemaakt met het door het hoofdbestuur in maart 1988 ingenomen standpunt over het eindrapport van de Werkgroep herbezinning ordinanties16 en 18.

Hoewel tevoren door de heer Van Soest duidelijk was aangekondigd dat na afloop van het congres geen stemming zou plaatsvinden, waren er toch een paar kerkvoogden die dit verlangden, maar de heer Van Soest bleef bij zijn standpunt: geen stemming. Uit een peiling die daarna plaats vond, bleek dat circa 95 procent van de aanwezige leden zich geheel achter het standpunt van de Vereniging kon scharen.

drs. G. van Soest

In maart 1991 kwam de kwestie van bestuur en beheer opnieuw in de synodevergadering. Na urenlange discussie besloot de synode met 48 stemmen voor en 5 tegen, definitief akkoord te gaan met de voorstellen tot integratie van bestuur en beheer in de plaatselijke gemeenten. Maar om de gehele breedte van de kerk mee te krijgen besloot de synode, op voorstel van het moderamen, om begroting en rekening door de kerkenraad te laten vaststellen in overleg met het college van kerkvoogden en niet na overleg, zoals de tekst aanvankelijk luidde.

Beheer op plaatselijk vlak in de Protestantse Kerk in Nederland

In de zomer van 1997 werden de ontwerpordinanties van de Verenigde Protestantse Kerk in Nederland, later gewijzigd in Protestantse Kerk in Nederland, aan de kerkenraden aangeboden ter consideratie in de classicale vergaderingen.

Het hoofdbestuur bestudeerde deze stuken en kwam tot de conclusie dat deze ontwerpkerkorde en de bijbehorende ordinanties voor de toekomstige kerk een goed werkbaar kader boden voor de kerkrentmeester. Er was een goede balans gemaakt tussen het college van kerkrentmeesters en de kerkenraad. De eenheid van bestuur en beheer had vorm gekregen in de betrokkenheid van alle kerkenraadsleden bij het beheer, en de ambtelijke medeverantwoordelijkheid van de kerkrentmeesters bij het bestuur van de gemeente van Christus.

De eindverantwoordelijkheid van het beheer lag bij de kerkenraad, omdat die tenslotte eindverantwoordelijk is voor het totale beleid, waarbij het college van kerkrentmeesters binnen de afspraken die in het plaatselijk beleidsplan zijn gemaakt, een eigen specifieke positie innam. Ook in de situatie van de Protestantse Kerk in Nederland is het zo geregeld dat beheer gelijkwaardig is aan beleid.

75 Jaar Vereniging van Kerkvoogdijen

Op 4 november 1995 vond de jubileumbijeenkomst van de VVK plaats, waarvoor vele honderden kerkvoogden naar Apeldoorn waren gereisd. Het gezelschap werd ontvangen in het Congrescentrum 'Orpheus', waarna men de oversteek maakte naar de Grote Kerk waar in de vorm van een morgengebed een viering plaats vond. Na de jubileumrede, uitgesproken door de voorzitter van de Vereniging mr. J.A. van Riessen, volgde een toespraak van ds. W.B. Beekman, preses van de generale synode.

Vervolgens werd het jubileumprogramma in 'Orpheus' voortgezet. Daar vond een forumdiscussie plaats met als thema: "Heeft de kerkvoogd in de 21e eeuw (n)iets te doen?" De heer R.M. Belder, *chef de bureau*, had onderzoek gedaan naar de historie van de Vereniging. Samen met de heer E.J. Mathies stelde hij een jubileumboek samen waarvan het eerste exemplaar op 4 november 1995 aan ds. Beekman werd overhandigd.

Het laatste onderdeel van deze jubileumviering was de oproep aan de leden om toch vooral een éénmalige bijdrage te geven voor het jubileumgeschenk. De opbrengst was bestemd voor kerkbouw in het noordelijk deel van Irian Jaya. Het streven was om ƒ75.000 bijeen te krijgen, maar het werd het schitterende bedrag van ƒ86.191,67.

100 JAAR VKB
Tussen traditie & toekomst

Zorg voor kerkelijke begraafplaatsen, gebouwen en monumenten

Tekst Rook Belder **Beeld** VKB

De kerkelijke begraafplaats

Er zijn bijna 450 van oorsprong hervormde begraafplaatsen die tot op de dag van vandaag door de colleges van kerkrentmeesters worden beheerd. Ongeveer 30% daarvan ligt in de provincie Friesland. De Vereniging heeft zich reeds vanaf enkele jaren na haar oprichting ingespannen om de kerkvoogdijen te wijzen op allerlei voorschriften die in acht moeten worden genomen. In 1928 ontwierp het hoofdbestuur een concept-verordening die voorschriften en bepalingen omvatte over het gebruik van de begraafplaats, het onderhoud van de graven, het aanbrengen van beplantingen en het plaatsen van grafstenen en zerken.

Nieuw beheersmodel

Toen op 1 juli 1991 de nieuwe Wet op de Lijkbezorging in werking trad, was het noodzakelijk ook een daarop gebaseerd beheersmodel samen te stellen. Een commissie, de latere Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen, ging daarmee aan de slag. Omdat de voorzitter van deze commissie, de heer J. van Vliet, 2e secretaris van het hoofdbestuur van de Vereniging vrij regelmatig contact had met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), werd het beheersmodel van deze organisatie als uitgangspunt genomen. De commissie ging voortvarend te werk, want in het voorjaar van 1992 kwam het nieuwe modelreglement gereed. Het werd gepubliceerd en aan alle colleges van kerkvoogden, die een begraafplaats in eigendom en exploitatie hadden, toegezonden.

Informatie aan de leden

Omdat het noodzakelijk was dat als gevolg van de nieuwe Wet op de Lijkbezorging, naast het aanpassen van het beheersreglement ook de nieuwe informatie met achtergronden ter kennis werd gebracht van de betreffende colleges van kerkvoogden, besloot het hoofdbestuur een tweetal studiemiddagen te houden.

De belangstelling was erg groot en gelet op de vragen en opmerkingen die gemaakt werden, besloot het hoofdbestuur zich nog nadrukkelijker met de problematiek van het beheer van kerkelijke begraafplaatsen bezig te houden. Om een helder beeld van de actuele situatie (1994) te krijgen, werd de bijna 450 colleges van kerkvoogden een vragenlijst toegestuurd om de voor de Vereniging van belang zijnde informatie te verstrekken. Ruim 76% zond het formulier met informatie terug, zodat er een betrouwbaar beeld ontstond over de beheerssituatie van de protestantse begraafplaatsen. Hiervan werd een rapport samengesteld, dat in 1996 aan de betreffende colleges van kerkvoogden werd toegezonden.

Nieuwe ontwikkelingen

Doordat de Vereniging zich intensiever met de materie van begraafplaatsen ging bezig houden, kwam zij ook in contact met beheerders van gemeentelijke begraafplaatsen, waaronder die van Dordrecht en Den Haag. Bij die contacten bleek dat er duidelijk behoefte was aan allerlei praktische zaken en het uitwisselen van ervaringen. Dat leidde in 1995 tot de oprichting van de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB). Vanaf dat moment had de voorzitter van de Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen van de Vereniging zitting in het bestuur van de LOB.

LOB
Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen

Het logo van de LOB

Omdat de behoefte aan informatie van de zijde van de kerkvoogden groter werd, werd in 1998 een tweetal contactbijeenkomsten gehouden en in het voorjaar van 2002 vonden drie contactbijeenkomsten plaats. Vervolgens werden vanaf dat moment periodiek deze informatiebijeenkomsten belegd. Na de ronde van 2008/2009 was dit voor de commissie aanleiding om een Vademecum Beheer Kerkelijke begraafplaatsen op te stellen, waarvan de eerste druk in januari 2010 gereed kwam. Mede als gevolg

De logo's van de 4 huidige Stichtingen Behoud (of Beheer) Kerkelijke Gebouwen: Noord-Nederland, Midden- en Oost Nederland, Randstad en Utrecht en Zuid Nederland.

van de grote belangstelling hiervoor en de wijzigingen die later in de Wet op de Lijkbezorging werden aangebracht, kon in 2016 een tweede en herziene druk van het Vademecum verschijnen.

Omslag van het Vademecum voor kerkelijke begraafplaatsen.

Overig kerkelijk onroerend goed

De Vereniging heeft zich gedurende haar bestaan intensief met kerkgebouwen bezig gehouden. Vaak gebeurde dat in de vorm van een vertegenwoordiging in onder andere de Bouw- en Restauratiecommissie of de Orgelcommissie. Maar de Vereniging legde zich ook toe op het geven van adviezen voor de kerkverwarming in relatie tot het kerkorgel, of adviezen op het gebied van houtaantasting. Over de functie van het kerkgebouw en alles wat daarmee samenhangt zijn in de loop van de tijd door verschillende auteurs enkele honderden artikelen gepubliceerd. De Vereniging was direct of indirect betrokken bij landelijke regelingen als de Wet Premie Kerkenbouw, landelijke restauratiesubsidieregelingen, over de toekomst van de oude monumentale kerkgebouwen en de exploitatie en het beheer hiervan.

Toen begin jaren '80 uit de vorige eeuw behoefte bestond aan goede informatie over de exploitatie van monumentale gebouwen, was de Vereniging één van de initiatiefnemers voor de oprichting in 1981 van de Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland. Het doel van deze organisatie, in het bestuur waarvan de Vereniging vertegenwoordigd was, is het behoud, goed gebruik, professioneel beheer en bevordering van de belangstelling voor monumentale kerkgebouwen in Nederland.

Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen en OVO

De verscheidenheid in onder andere de subsidieregelgeving was begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw zo groot dat menig college van kerkvoogden hiermee geen raad wist. Daarom was in enkele provinciale afdelingen het initiatief ontwikkeld om de krachten te bundelen en samen te gaan werken op het gebied van restauratie, herstel en onderhoud van de kerkelijke gebouwen. Om dit te bereiken werden er provinciale stichtingen opgericht die tegen een vergoeding, die uit de overheidssubsidie subsidiabel is, de colleges van kerkvoogden met raad en daad terzijde stonden. Friesland is daarmee in 1982 begonnen, gevolgd door Groningen in 1984.

Omdat het hoofdbestuur van de Vereniging het gewenst vond dat in alle provinciale afdelingen deze stichtingen zouden worden opgericht, nam de voorzitter van de Commissie Gebouwen en Monumenten, drs. G. van Soest, daartoe in 1994 het initiatief. Het resultaat hiervan was dat in de zomer van 1996 in alle afdelingen er een Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen operationeel was. Vervolgens werd vanuit de Vereniging een Overlegorgaan (OVO) Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen gevormd dat tweemaal per jaar met deze stichtingen contacten onderhoudt op het terrein van alle zaken die betrekking hebben op het beheer van kerkelijke gebouwen. Dit OVO rapporteert aan de Vereniging, zodat zij van alle actuele zaken goed op de hoogte is. Deze methodiek, wellicht wat aangepast aan de huidige ontwikkelingen, wordt nog steeds toegepast, terwijl voorts de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen, waarvan er enkele gefuseerd zijn, nog steeds hun belangrijke taak vervullen.

Koninklijke onderscheidingen

Ook dit jaar kregen weer vele mensen – hoewel op een iets andere wijze dan andere jaren – een koninklijke onderscheiding. Vanwege het coronavirus zal het opspelden van de versierselen later, op een nog nader te bepalen datum, plaatsvinden. Hieronder ziet u een overzicht van namen van gedecoreerden die ter gelegenheid van Koningsdag 2020 (onder andere) vanwege hun kerkelijke activiteiten een koninklijke onderscheiding ontvingen, die aan ons zijn doorgegeven. Wij willen alle gedecoreerden van harte feliciteren.

M. Elzing en L. Elzing, Schoonebeek

T. Sterrenburg, Boven-Hardinxveld

A. Menkveld, Hall en Voorstonden

J. Lukas, Schoonebeek

G. van Lenthe, Doetinchem

H. Siersema, Hoek

A. Beekmans, Tilburg

W. Rodenburg, Doetinchem

M. Postma, Koudum

J. Jansen, Wesepe

B. Pellegrom, Geldermalsen

J. Smit, Opperdoes

L. Driesprong, Willemstad

Silas Groep
Partner van kerken

Houd de kerk in uw midden!

Partner van kerken

Hoe wilt u kerk zijn, nu en in de toekomst? Daar gaat het om en dat maakt onze aanpak uniek: wij benaderen materiële vraagstukken van kerken namelijk vanuit de missie van de kerken.

De Silas Groep ondersteunt geloofsgemeenschappen en helpt u op voorwaardenscheppend terrein. Kerken zijn heel verschillend en daarom leveren wij maatwerk.

Cijfers en letters

Daar weten wij wel raad mee. Wij zijn de administratieve dienstverlener voor kerken en instellingen. Wij verzorgen uw financiële administratie, salarisadministratie, traktementsberekeningen en begraafplaatsenadministratie. Daarnaast stellen wij graag uw begroting en jaarrekening op. Bovendien geven wij deskundig advies over verzekeringen en bieden wij ondersteuning bij ziekte of vacatures op het kerkelijk bureau. Waar kunnen wij u mee van dienst zijn?

KKA
Administraties

www.SilasGroep.nl/kka

Uw vastgoed op orde

Het zorgvuldig beheren van grond en gebouwen wordt steeds complexer. Het vergt veel specifieke kennis en die hebben wij in huis.

Wij kunnen het volledige beheer van uw vastgoed verzorgen. Ook ondersteunen wij bij zaken zoals bemiddeling of advisering bij aan- en verkoop van grond en gebouwen. Onze rentmeesters staan altijd ten dienste van uw kerk en zijn erop gericht om optimaal rendement voor u te behalen.

KKG
Beheer vastgoed

www.SilasGroep.nl/kkg

Dicht bij de kerk

Kerken hebben te maken met minder vaste kerkgangers en afnemende financiële middelen. Hoe kan uw gebouw toch een centrale plaats van samenkomst blijven? Wij kunnen u hierbij helpen. Het bevorderen en vinden van goede (her)bestemmingen voor boventallig kerkelijk vastgoed is onze doelstelling. Dit doen wij door het verspreiden en delen van kennis en het adviseren van kerkelijke organisaties in concrete vraagstukken. Wij hebben niet alleen kennis van vastgoed, maar ook van de kerkelijke realiteit.

Kerkelijk Waardebeheer
Kennisdeling en kerkgebouwen

www.SilasGroep.nl/kerkelijkwaardebeheer

www.SilasGroep.nl | Telefoon 033 - 467 10 10

KKA, KKG en Kerkelijk Waardebeheer zijn onderdelen van de Silas Groep

MERCER MARSH BENEFITS™

VERENIGING VOOR KERKRENTMEESTERLIJK BEHEER IN DE PKN

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- Brandverzekering
- Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- Rechtsbijstandverzekering
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Groepsreis/ongevallenverzekering
- Ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- Persoonlijke ongevallenverzekering
- Vervangingsverzekering predikanten
- Verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- Fraude- en berovingsverzekering

Uw contactpersonen

DIMFIE VAN SUNDERT
010 40 60 520
info.vkb@mmc.com

JOYCE DEN HOLLANDER-OSSEWAARDE
010 40 60 817
info.vkb@mmc.com